

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА РОМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І ПЕРЕКЛАДУ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

на тему **АКТУАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ PEREZA В ІСПАНСЬКІЙ
ЛІНГВОКУЛЬТУРІ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0358-і
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.05 Романські мови та
літератури (переклад включно), перша -
іспанська
освітньої програми Мова і література
(іспанська)
Безпалько Ганна Олегівна

Керівник к.ф.н., доц. Биба М. О.

Рецензент к.ф.н., доц. Телкова О. В.

Запоріжжя – 2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології

Кафедра романської філології і перекладу

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.051 Романські мови та літератури (переклад включно),
перша – іспанська

Освітня програма Мова і література (іспанська)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

« _____ » _____ 2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
БЕЗПАЛЬКО ГАННІ ОЛЕГІВНІ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Актуалізація концепту PEREZA в іспанській лінгвокультурі»

Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Биба Марія Олексіївна, к.ф.н.,
доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «22» квітня 2019 року № 597-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) _____

04 січня 2020 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту) теоретичні засади
аналізу лінгвокультурного концепту; концепт як базова одиниця когнітивної
лінгвістики; лексикографічні джерела іспанської мови; електронний
лінгвістичний корпус іспанської мови CORPES XXI; періодичні видання
Іспанії

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

1) визначити теоретичні та методологічні засади концепту; 2) розглянути
понятійні ознаки концепту; 3) виявити перцептивно-образні та ціннісні ознаки
концепту; 4) побудувати вербально-графічну модель концепту PEREZA в
іспанській лінгвокультурі

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Биба М. О., к.ф.н., доц.	13.05.19	13.05.19
Розділ 1	Биба М. О., к.ф.н., доц.	18.06.19	18.06.19
Розділ 2	Биба М. О., к.ф.н., доц.	08.10.19	08.10.19
Висновки	Биба М. О., к.ф.н., доц.	04.11.19	04.11.19

б. Дата видачі завдання 22.04.2019 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2019	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2019	виконано
3.	Написання вступу	червень 2019	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	червень 2019	виконано
5.	Написання практичного розділу	жовтень 2019	виконано
6.	Формулювання висновків	листопад 2019	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	січень 2020	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	січень 2020	виконано
9.	Захист	січень 2020	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ (підпис)

Г. О. Безпалько

(ініціали та прізвище)

Керівник роботи

_____ (підпис)

М. О. Биба

(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ (підпис)

М. О. Биба

(ініціали та прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТУ	7
1.1 Концепт як багатомірне ментальне утворення.....	7
1.2 Особливості структури концепту.....	15
1.3 Методика лінгвокультурного аналізу концепту PEREZA.....	23
РОЗДІЛ 2 РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ PEREZA В ІСПАНСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ	33
2.1 Лексична репрезентація концепту PEREZA засобами іспанської мови.....	33
2.2 Фразеологічна репрезентація концепту PEREZA в іспанській лінгвокультурі.....	37
2.3 Метафорична профілізація концепту PEREZA в іспанській лінгвокультурі.....	43
2.4 Паремійна профілізація концепту PEREZA в іспанській лінгвокультурі.....	50
2.5 Репрезентація графічної моделі концепту PEREZA.....	55
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 69 стор., 87 джерел.

Об'єкт дослідження: концепт PEREZA в іспанській лінгвокультурі.

Мета роботи: лінгвокогнітивний аналіз змісту концепту PEREZA в іспанській лінгвокультурі.

Теоретико-методологічні засади: наукові доробки вітчизняних й зарубіжних лінгвістів (В. І. Карасик, Ю. С. Степанов, С. Г. Воркачев, С. Х. Ляпін, М. В. Піменова, А. П. Бабушкін, Й. А. Стернін, М. Ф. Алефіренко, М. М. Болдирєв, В. А. Маслова, Г. Г. Слишкін, А. М. Приходько, О. О. Селіванова, З. Д. Попова та ін.).

Отримані результати: детальний аналіз фактичного матеріалу дозволяє стверджувати, що концепт PEREZA презентує універсальне явище, яке має культурно марковані особливості актуалізації в іспанській лінгвокультурі. Концепт здобуває досить розлоге номінативне поле завдяки лексичним одиницям. Понятійний складник базується на незмінних стереотипних зафіксованих у тлумачних словниках значеннях ключової лексеми-репрезентанта *pereza*. Перцептивно-образний складник структури концепту варіює залежно від соціокультурного трактування концепту PEREZA носіями іспанської лінгвокультури та розширюється через імпліцитно виражені традиційні метафори та експліцитно виражені образні метафори та метафоричні порівняння. Ціннісний складник концепту у іспанській лінгвокультурі загалом містить негативно марковані когнітивні ознаки, адже лінгвокультурі засуджується і протиставляється іншому концепту – TRABAJO.

Ключові слова: *концепт, понятійний компонент, образно-перцептивний компонент, концептуальна метафора, лінгвокогнітивний аналіз, ціннісний складник, ЛІНОЦІ, іспанська лінгвокультура.*

ВСТУП

Концепт, що є стрижневим у когнітивній лінгвістиці пов'язаний з поняттям «мова». Мова виступає інструментом мислення і спілкування. Вона забезпечує взаємодію відправника вербального повідомлення та його одержувача. Мова – це інструмент моделювання картини світу. Вона вербально втілює реальність і світ образів, вона є містком між дійсністю і людиною. Картина світу поповнюється новими знаннями, досвідом, корегує і регулює поведінку людини. Вона формується у людській свідомості і відіграє вагомую роль у накопиченні, засвоєнні, упорядкуванні знань, їхній обробці і зберіганні у пам'яті. Роль мови полягає у лексичному увиразненні складників картини світу, в обміні інформацією, досвідом і вираженні емоцій.

Концепт є базовою одиницею когнітивної лінгвістики, основною одиницею представлення знань. Низка праць провідних вітчизняних і закордонних лінгвістів (В. І. Карасик, С. Г. Воркачов, С. А. Жаботинська, О.С. Кубрякова, Й. А. Стернін, В. А. Маслова, М. М. Полюжин, А.М. Приходько, Г. Г. Слишкін, О. О. Селіванова, М. Ф. Алефиренко, Д. С. Лихачев, С. Х. Ляпин, М. В. Піменова, З. Д. Попова, Ю. С. Степанов та ін.) присвячена дослідженням концепту.

Актуальність пропонованого дослідження зумовлена необхідністю аналізу концепту PEREZA з урахуванням сучасних досягнень когнітивної лінгвістики у руслі антропоцентризму, а також визначення місця цього концепту у концептуальній сфері носіїв іспанської мови.

Дослідження універсального концепту PEREZA є актуальним в силу того, що дозволяє звернутися до національних та культурно специфічних аспектів картини світу іспанського етносу, які знаходять своє відображення у мові.

Об'єктом дослідження є концепт PEREZA в іспанській лінгвокультурі.

Предметом вивчення виступають мовні та мовленнєві засоби репрезентації концепту PEREZA в іспанській лінгвокультурі.

Мета дослідження полягає у лінгвокогнітивному аналізі змісту концепту PEREZA в іспанській лінгвокультурі.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі **завдання**:

- визначити теоретичні і методологічні засади вивчення концепту PEREZA;
- встановити понятійні ознаки концепту PEREZA;
- виявити перцептивно-образні ознаки концепту PEREZA;
- проаналізувати ціннісні ознаки концепту PEREZA;
- побудувати вербально-графічну модель концепту PEREZA в іспанській лінгвокультурі;

Методологічною базою дослідження є наукові доробки вітчизняних й зарубіжних лінгвістів (В. І. Карасик, М. В. Піменова, Ю. С. Степанов, С. Г. Воркачов, С. А. Жаботинська, О. С. Кубрякова, Й. А. Стернін, В. А. Маслова, А. М. Приходько, Г. Г. Слишкін, О. О. Селіванова, М. Ф. Алефиренко, Д. С. Лихачев, С. Х. Ляпин, З. Д. Попова.).

Методи дослідження. У роботі були використані компонентний, описовий **методи**, а також семантичний аналіз слів. Крім того були використані **методи** інтерпретативного аналізу метафор та паремій, а також контекстуальний аналіз, що дозволили судити про оцінки концепту, що вивчається, і думку, вибудовану у носіїв мови до такого явища як лінь, а також про актуальність тих або інших ознак концепту в свідомості носіїв мови.

Матеріалом для дослідження слугують 166 номінації концепту PEREZA: 42 фразеологізми, 71 метафора, 53 паремії та 110 супровідних лексем. Весь матеріал дібраний з лексикографічних джерел іспанської мови (Diccionario de la Real Academia Española, Diccionario Clave, Diccionario fraseológico del español moderno, Diccionario de la lengua castellana), періодичних видань Іспанії (El País, El Mundo, Esglobo, El Periódico, La Hispanidad, La Vanguardia) та корпусу іспанської мови CORPES XXI.

Наукова новизна. Концепт ЛІНОЩІ вже потрапляв у фокус уваги дослідників, зокрема він вивчався на матеріалі російської, китайської мов, [Ильина 2013, с.277] проте на матеріалі іспанської мови за нашими даними цей концепт досліджується уперше. В роботі розроблено вербально-графічну модель структури концепту PEREZA в сучасній іспанській лінгвокультурі.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використовувати результати дослідження на практиці викладання іспанської мови, в теоретичних курсах з лексикології, спецкурсах та спецсемінарах з лінгвокультурології та когнітивної лінгвістики, при укладанні описових словників концептів та лінгвокультурних тезаурусів.

Робота пройшла **апробацію** на 2х науково-практичних студентських конференціях (Різдвяні читання, м. Запоріжжя, 2018 р., Молода наука, м. Запоріжжя, 2019 р.). Результати дослідження представлено у 2 публікаціях:

1) Безпалько Г.О. Метафоризація лінії в іспанській лінгвокультурі. Різдвяні студентські наукові читання: *Vita in lingua*. Запоріжжя: 2018. С. 93.

2) Безпалько Г.О. Вербалізація понятійного компоненту концепту PEREZA засобами іспанської мови. Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених «Молода наука-2019». Запоріжжя: 2019. С. 118.

Логіка дослідження зумовила **структуру роботи**: дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, додатку та списку використаної літератури.

У вступі подано загальні відомості про дану наукову працю, починаючи від умотивування теми, мети, завдань, актуальності дослідження, визначення об'єкту, предмету та структурування роботи.

У першому розділі подаються загальні відомості про концепт як базове поняття когнітивної лінгвістики, розглянуто питання особливостей структури концепту, особлива увага приділяється методиці аналізу концепта.

Другий розділ містить власний аналіз понятійної складової концепту, проведено лексикографічний аналіз, досліджені перцептивно-образні та

ціннісні складники концепту. Для систематизації результатів проведеного аналізу було розроблено графічну модель концепту.

У висновках підводяться підсумки дослідження, формулюються його результати, окреслюються перспективи подальших наукових розвідок. Загальна кількість сторінок 69, кількість використаних джерел 87.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТУ

1.1 Концепт як багатомірне ментальне утворення

Для сучасного мовознавства актуальним є аналіз мови в аспекті її взаємозв'язків із ментальністю й культурою народу, у площині особистого сприйняття та формування індивідуальної картини світу. За положеннями когнітивної лінгвістики мова належить особі, яка осмислює себе, своє місце у навколишньому світі і функцію у щоденній діяльності та комунікації. Сучасна лінгвістика приділяє значну увагу вивченню концептів, їхнього місця та ролі в мовній парадигмі та у світлі еkleктичності з іншими галузями знань.

У сучасних лінгвістичних дослідженнях погляди на концепт варіюються залежно від кута зору дослідника. Концепт постає як ментальне утворення, що зберігає й перетворює в індивідуальній свідомості всю інформацію про об'єкт у вигляді образів, уявлень, понять (О. С. Кубрякова, З. Д. Попова, Й. А. Стернін, Н. В. Бардіна та ін.); багатовимірне ментальне утворення, яке охоплює поняттєвий, образний та ціннісний складники (В. І. Карасик, Г. Г. Слишкін, С. Г. Воркачов, А. М. Приходько); ментально-психонетичний комплекс, рівневі структури якого ґрунтуються на взаємодії психічних функцій: відчуттів, почуттів, інтуїції, мислення, трансценденції, колективного позасвідомого (О. О. Селіванова).

Розглянувши сукупність мовних засобів вираження концепту, можна виробити уявлення про зміст концепту в свідомості носіїв мови. Але це завжди буде лише часткою цього концепту, оскільки концепт не об'єктивується у мові повністю, тому що він є результатом індивідуального пізнання, узагальнення,

категоризації, а індивідуальне завжди вимагає комплексу засобів для свого повного вираження [Полиниченко 2004, с.48].

Концепт як складний когнітивний лінгвосоціальний конструкт не має однозначного тлумачення в когнітивній лінгвістиці. Він є багатовимірним мисленнєвим конструктом, який відображає процес пізнання світу, результати людської діяльності, її досвід та знання про світ, зберігає інформацію про нього. У процесі пізнавально-комунікативної практики цей образ набуває нових концептуальних шарів, що збільшує об'єм концепту, насичуючи його зміст. Таким чином, концепт як ментальне утворення в свідомості індивіда, є виходом на концептосферу соціуму, тобто культуру, а концепт як одиниця культури – це фіксація колективного досвіду, який стає надбанням індивіда [Карасик 2004, с.97].

Великий науковий інтерес становить визначення терміна «концепт», сформульоване Д. С. Лихачевим. Вчений вважає, що концепт є наслідком об'єднання, зіткнення словникового значення слова й емпіричного, особистого досвіду людини щодо предмета, явища, ознаки, які це слово описує: «Розглядаючи, як сприймається слово, значення і концепт, ми не повинні виключати людину. Потенції концепту тим ширші і багатші, чим ширший і багатший культурний досвід людини..., і чим менший культурний досвід людини, тим бідніша не тільки її мова, але і її «концептосфера»» [Лихачев 1997, с. 283]. Дослідник наголошує на тому, що будь-який концепт нерозривно пов'язаний із народною, національною та навіть світовою культурою, що певним чином впливають на розумову діяльність людини, її світогляд і мовлення.

Багатоаспектну панораму сучасної концептології можна представити наступними судженнями.

1. Концепти - ментальні утворення, складові категоріальної сітки ціннісно-сміслового простору мови.

2. Концепти - це одиниці, за допомогою яких моделюється картина світу.

3. У руслі ідей С.О. Аскольдова, концепт - це «ембріон» поняття, оскільки раніше і в ньому потенційно закладена та семантична структура, ті загальні і особливі смисли, які потім розгортаються в поняття [Аскольдов 1997, с.267].

4. У спонтанному мовленні як смислові елементи виступають не поняття, а згорнуті первинні розумові уявлення, розумові сигнали, або концепти.

5. Концепти створюють узагальнений образ слова.

6. Всі значення, реальні і потенційні, всі зв'язки слова, всі асоціації, часом дуже віддалені, утримуються, об'єднуються в одному слові завдяки концепту.

Представлені інтерпретації концепту цінні для лінгвокультурології тим, що дають можливість розглядати ідеальні ментальні сутності комплексно: з точки зору філософії, психології, логіки та лінгвістики [Алефиренко 2010, с.172].

На думку С. Жаботинської, концепт – будь-яка оперативна одиниця мислення, яка може передбачати або не передбачати наявність чіткої логічної форми [Жаботинская 2002, с.117].

Можна виділити такі базові характеристики лінгвокультурних концептів:

1. Комплексність. Лінгвокультурний концепт – це умовна ментальна одиниця, спрямована на комплексне вивчення мови, свідомості та культури.

2. Ментальність. Саме у свідомості здійснюється взаємодія мови і культури, тому будь-яке лінгвокультурологічне дослідження є одночасно і когнітивним дослідженням. Лінгвокультурний концепт відрізняється від інших одиниць, що використовуються в лінгвокультурології, своєю ментальною природою.

3. Ціннісність. Центром концепту завжди є цінність, оскільки концепт служить дослідженню культури, а в основі культури лежить саме ціннісний принцип. Показником наявності ціннісного ставлення є застосовність оцінних предикатів. Якщо про будь-який феномен носії культури можуть сказати «це

добре» (погано, цікаво, нудно і т.д.), цей феномен формує в даній культурі концепт.

4. Умовність і розмитість. Концепт групується навколо якоїсь «сильної» (тобто ціннісно акцентованої) точки свідомості, від якої розходяться асоціативні вектори. Найбільш актуальні для носіїв мови асоціації складають ядро концепту, менш значущі – периферію. Чітких кордонів концепт не має.

Мовна одиниця, якою актуалізується центральна точка концепту, служить ім'ям концепту.

5. Мінливість. Концепт навіть може міняти оцінний знак з негативного на позитивний або з позитивного на негативний. Змінюються також образна і понятійна (фактуальна) складові концепту.

6. Обмеженість свідомістю носія. Ці похідні утворюються шляхом редукції всього унікального в персональному досвіді і підсумовування збігів. Можна виділити індивідуальні, групові (соціокультурні), етнокультурні та загальнолюдські концепти. Індивідуальні концепти багатші і різноманітніші, ніж будь-які колективні, від мікрогрупових до загальнолюдських, оскільки колективна свідомість і колективний досвід є умовними похідними від свідомості і досвіду окремих індивідів, що входять в колектив [Карасик, Слышкин 2005, с. 14]

Концептологічний підхід спрямований на узагальнення досягнень культурології, лінгвістики, країнознавства, когнітології, етнології та ряду інших дисциплін, а також на систематизацію термінів і категорій, якими ці дисципліни оперують. «Коли людина живе, спілкується, діє в світі «понять», «образів», «поведінкових стереотипів», «цінностей», «ідей» і інших тому подібних звичних феноменологічних координат свого існування (порівняно легко фіксуються вже на рівні повсякденної рефлексії), одночасно на більш глибокому рівні буття вона живе, спілкується, мислить, діє в світі концептів, по відношенню до яких традиційно розуміються поняття, образи, поведінкові стереотипи і т.д. виступають їх приватними, проективними, скороченими формами» [Ляпин 1997, с. 11]. Інтердисциплінарний концептуально-

культурологічний напрям активно розвивається в сучасній лінгвістиці, розширюючи її предмет і залучаючи до кола її інтересів все більше нових явищ, дослідження яких вважалося раніше прерогативою інших наук.

У сучасній лінгвістичній науці загальноновизнаними є три основні підходи до розуміння концепту. Перший з них базується на такому положенні: концепт – це те, що називає зміст та поняття.

У широкому розумінні концепт – елемент мовної картини світу, що допомагає колективній або індивідуальній свідомості отримати, опрацювати й зберегти певний обсяг інформації про навколишній світ. Концепт входить у понятійний апарат когнітивної лінгвістики та лінгвокультурології. Остання розуміє концепт як «умовну ментальну одиницю, спрямовану на комплексне вивчення мови, свідомості і культури» [Степанов 1997, с.40]. Подібне тлумачення концепту пропонує також Т. А. Космеда, зазначаючи, що «концепт охоплює весь зміст слова (і денотативно-сигніфікативний, і конотативний, і ширше – прагматичний)» [Космеда 2000, с.53].

Ми бачимо, що за своєю суттю концепти характеризують буття у всій його повноті, від повсякденного стану до виходу на смисложиттєві орієнтири поведінки. Поняття ж - це один з модусів концепту (сторона, іпостась, аспект вивчення). До концепту можна піднятися дискурсивно (через міркування, поняття) і недискурсивно (через образ, символ, участь в осмисленій діяльності, переживання емоційного стану). При всій ширині лінгвокультурного опису концепту за рамками такого опису залишаються суто психологічні та філософські характеристики досліджуваних ментальних утворень [Карасик, Слышкин 2005, с. 26].

Прибічники такого підходу (Ю. С. Степанов та ін.), трактуючи концепт, надають перевагу передусім його культурологічному аспекту, розуміючи культуру як сукупність концептів і відношень між ними, що є відмінними для різних культур. При такому осмисленні терміну «концепт» значення мови есплікується як другорядне, що виступає лише допоміжним засобом.

В. Н. Телія розглядає «концепт», як «все те, що ми знаємо про об'єкт в усій екстенсії цього знання» [Телія 1996, с. 97]. Він (концепт) являє собою значиму категорію найбільш високого ступеня абстракції, що включає в себе окремі значення конкретизації загальної семантики. Крім того, В. Н. Телія підкреслює, що концепту онтологічно передуює категоризація, яка створює типовий образ і формує «прототип» [Телія 1996, с. 97].

О.О. Залевська визначає концепт як об'єктивно існуюче в свідомості людини перцептивно-когнітивно-афективне утворення динамічного характеру на відміну від понять і значень як продуктів наукового опису (конструктів) [Залевская 2001, с. 39].

О.О. Залевська характеризує нейронну основу концепту – активізацію багатьох окремих нейронних ансамблів, розподілених за різними ділянками мозку, але що входять в єдиний набір. Доступ до всіх цих ділянок здійснюється одночасно завдяки слову або будь-якому іншому знаку. З психолінгвістичної точки зору О.О. Залевська підкреслює індивідуальну природу концепта як багатовимірної симультанної структури.

Концепти, особливо культурні, є продукт лінгворозумової людської діяльності, яка завжди «прив'язана» до конкретного часу і простору. Отже, вона має певні специфічні культурно-тимчасові особливості. І вербальні, і невербальні вчинки (мовна і реальна діяльність) людини детерміновані його різними психокультурними установками, що представляють собою моделі пояснення світу [Красавский 2001, с.285]

С. Г. Воркачов зауважує, що «культурні концепти - це передусім ментальні сутності, у яких відображається «дух народу», що визначає їх антропоцентричність, тобто зорієнтованість на духовність, суб'єктивність, соціальність та «особистий простір носіїв мовної свідомості» [Воркачев 2005, с. 49]. Як спосіб існування та організації культури, концепт «не лише відображає, але й визначає чітку перспективу на об'єктивний світ і у такий спосіб закріплює і організовує ті чи інші цінності, допомагає людині орієнтуватися в певному культурному просторі» [Воркачев 2003, с.270].

Культурні концепти, можна визначити як «своєрідні культурні гени, які входять до генотипу культури: вони насичені культуруноносними конотаціями» [Алефиренко 2010, с. 173].

Представник іншого підходу до аналізу концепту О. Д. Шмелев основним засобом формування змісту концепту вважає семантику мовного знаку [Шмелев 2002, с.256]. Із цієї позиції підходить до трактування концепту М. Ф. Алефиренко, який постулює семантичний підхід до концепту, розглядаючи його як одиницю когнітивної семантики [Алефиренко 2010, с.180].

Якщо при аналізі ідіоматичності ми повинні відштовхуватися від форми знаку, від мовної даності, то вивчення культурних концептів - це рух від психічних, соціально-культурних утворень в сторону їх варіативної фіксації в мові, і не тільки в мові. Розуміння концептів дуже варіативно в сучасній лінгвістиці. Не викликає суперечок лише те положення, що концепт належить свідомості і включає, на відміну від поняття, не тільки описово-класифікаційні, а й чуттєво-вольові та образно-емпіричні характеристики. Концепти не тільки мисляться, а й переживаються [Степанов 1997, с.41].

На думку прихильників третього підходу (Д. С. Лихачев та ін.), концепт є результатом зіткнення значення слова з особистим і загальнонародним досвідом людини, тобто посередником між словами і дійсністю [Лихачев 1997, с.281].

Розглядаючи мовні одиниці як органічну частину природного буття людини в її соціальному та природньому середовищі, лінгвісти виходять з тези про те, що лінгвокультурне висвітлення мови є порівняльне вивчення цієї мови в порівнянні з іноземною або рідною. Тому в якості одиниць вивчення фігурують реалії, тобто ті факти дійсності, які об'єктивно притаманні тільки даній етнокультурній спільності (найменування одягу, будівель, їжі, обрядів і т. д.), лакуни, значущі відсутності певних позначень, як правило, в лексичній системі однієї мови в порівнянні з іншим та змістовні характеристики конкретних і абстрактних найменувань, що вимагають для адекватного

розуміння додаткової інформації про культуру даного народу [Карасик 2004, с.89].

Спільним для трьох підходів є твердження про безперечний зв'язок мови і культури. Розходження ж між ними зумовлені різним баченням значення мови у формуванні концепту. Об'єкти світу стають «культурними об'єктами лише тоді, коли уявлення про них структуруються етномовним мисленням у вигляді певних «квантів» знання– концептів» [Воркачев 2003, с.268].

Дослідження ознак і зіставлення фрагментів картин світу в різних мовах - одна із основних цілей концептуальних досліджень. Дивною закономірністю, що характеризує мову, є здатність мови зберігати і передавати те, що століттями закріплювалося у вигляді стійких виразів, когнітивних моделей. Ознаки концептів, що представляють національну картину світу, консервативні. І в той же час картина світу народів змінюється, структура ознак концептів розширюється за рахунок пізнання світу. Розвиток науки, культурні процеси доповнюють відомості про світ, в тому числі про внутрішній світ. Аналіз концептів призводить до виявлення архаїчних знань про світ. Ці знання не відносяться до розряду наукових, це народні, повсякденні уявлення. На ці буденні уявлення накладають відбиток мінливі релігійні та наукові погляди соціуму [Пименова 2005, с.15].

Як стверджує М. Болдырев: «Концепти відображають зміст отриманих знань, досвіду, результатів усієї діяльності людини і результати пізнання нею навколишнього світу у вигляді певних одиниць, «квантів» знання». За твердженням дослідника, концепти являють собою одиниці, смисли, якими людина оперує у мисленнєвому процесі. У свідомості вони формуються кількома способами: на основі чуттєвого досвіду; на основі практичної діяльності; на основі пізнавальної (експериментальної, теоретичної) наукової діяльності; на основі розумової діяльності під час здійснення операцій із уже відомими концептами; на основі комунікації (вербальної, невербальної) [Болдырев 2001, с. 24].

Таким чином, ми визначаємо концепт як складову одиницю концептосистеми (семантичної моделі головних світоглядних понять), яка об'єктивується в мовних одиницях у формі чуттєвих, понятійних, емотивних, оцінних та мисленнєвих ознак того чи іншого явища дійсності і репрезентує ці ознаки через текст або дискурс як ментальні, історичні та етнічні знаки у свідомості народу.

1.2 Особливості структури концепту

У сучасній лінгвістиці існують різні підходи до розуміння та визначення природи концепту. На думку В. І. Карасика [Карасик 2004, с. 8-10] та С. Г. Воркачова [Воркачев 2005, с. 96] слід розрізняти два основних підходи до трактування концепту лінгвокогнітивний і лінгвокультурний. Відтак такі вчені в галузі лінгвокогнітивістики як М. Ф. Алефіренко, А. П. Бабушкін, М. М. Болдирєв, С. Х. Ляпін, В. А. Маслова, Г. Г. Слишкін, О. С. Кубрякова, А. М. Приходько, О.О. Селіванова узагальнено трактують концепт як суб'єктивне відображення досвідних даних, інформаційну структуру свідомості, різносубстратну, певним чином організовану одиницю пам'яті [Приходько 2013, с. 256] виражену різними групами ознак, які реалізуються різноманітними мовними способами та засобами [Пименова 2011, с. 10].

Представники другого підходу до визначення лінгвокультурного концепту – тлумачать концепт як цілісну ментальну одиницю, конфігурацію культурно значущих онтологічних, аксіологічних, модальних, функціональних ознак, категорію когнітивної лінгвістики та лінгвокультурології, належність ментальній сфері людини, концентрацію визначених знань і емоцій, згорнуту структуру, стимул, який дає початок прояву різних відчуттів, асоціацій, образів, емоцій.

Лінгвокогнітивний та лінгвокультурний підходи до розуміння концепту не є взаємовиключними: концепт як ментальне утворення в свідомості індивіда є вихід на концептосферу соціуму, тобто на культуру, а концепт як одиниця культури є фіксація колективного досвіду, який стає надбанням індивіда. Інакше кажучи, ці підходи розрізняються векторами по відношенню до індивіда: лінгвокогнітивний концепт - це напрямок від індивідуальної свідомості до культури, а лінгвокультурний концепт - це напрямок від культури до індивідуальної свідомості [Карасик 2004, с.97].

Ознаки предмета або явища формують структуру концепту. Структура концепту - це сукупність узагальнених ознак, необхідних і достатніх для ідентифікації предмета або явища як фрагмента картини світу. Вивчення мови і окремих його одиниць здатне відкрити таємниці пізнання світу народом [Пименова 2005, с.14].

Зміст концепту утворено когнітивними ознаками, що відображають окремі властивості об'єкта або явища, і внутрішньо упорядковано по польовому принципом - ядро і периферія [Стернин 2001, с. 58-65; Попова 2007, с. 81]. Ядро включає базовий та інші когнітивні шари. Базовий когнітивний шар включає чуттєвий образ, який кодує концепт як розумову одиницю в універсальному предметному коді [Жинкин 1964, с.26], і деякі додаткові концептуальні ознаки. На думку Н.І. Жинкина, концепти кодуються у свідомості індивідуальними чуттєвими образами, що формуються на базі особистого чуттєвого досвіду [Жинкин 1998, с.183]. Концепт народжується як образ, але він просувається по «східцях абстракції» і перетворюється з чуттєвого образу в розумовий. Периферія розглядається як інтерпретаційне поле - сукупність слабоструктурованих предикації, відображуючих інтерпретацію окремих концептуальних ознак і їх поєднань у вигляді тверджень і установок свідомості, що впливають із змісту концепту. Когнітивні шари утворюються концептуальними ознаками. Обсяг концепту - це сукупність базового когнітивного шару, додаткових когнітивних ознак та

інших когнітивних шарів. Структура концепту визначається обсягом концепту.

У працях Н. Ф. Алефіренко концепт представлений як розумовий образ широкого структурного діапазону: по горизонталі – від узагальнених наочних образів до логічних понять, а по вертикалі – від поверхневих до глибинних смислових шарів [Алефіренко 2010, с. 3-13].

Культурний концепт, на думку С. Х. Ляпіна, є «багатомірним ідеалізованим утворенням, яке спирається на понятійну базу, закріплену в значенні певного знаку: наукового терміну, слова або словосполучення природньої мови, невербального предметного образу тощо» [Ляпин 1997, с. 18]. Цілісність культурного концепту як структурно-функціональної одиниці лінгвоконцептосфери формується взаємодією поняття, образу та дій, закріплених у семантиці певного знаку.

Г. Г. Слышкін запропонував асоціативну модель концепту, виходячи з того, що останній функціонує як процес безперервної номінації і реномінації об'єктів, появи нових і втрати старих асоціативних зв'язків між мовними одиницями та номінованими об'єктами [Слышкін 2000, с. 51-67]. Номінативна щільність концепту в рамках даного підходу є основною характеристикою інтразони концепту (сукупності складових асоціацій концепту), а метафорична дифузність є його екстра зонами (сукупності вихідних асоціацій) [Слышкін 2000, с. 60].

І.В. Кононова виділяє в структурі лінгвокультурного концепту асоціативну і історичну складові. «Асоціативний складова концепту індукується найбільш частотними асоціативними відносинами імен, що мають позаконтекстної зв'язок з концептом» [Кононова 2012, с.55]. Згідно І.В. Кононової, діахронічне дослідження асоціативних складових концептів дозволяє зробити висновок про структуру їх історичних складових, що включають найбільш значущі в той чи інший період розвитку концепту асоціати, а також ознаки етимологічних складових попередніх епох [Кононова 2012, с.55].

В. А. Маслова стверджує, що кожен концепт складний за своїм ментальним комплексом і містить наступні складники:

1. загальнолюдський або універсальний складник;
2. національно-культурний складник, обумовлений життям людини в певному культурному середовищі;
3. соціальний складник, обумовлений належністю людини до певного соціального прошарку;
4. груповий складник, обумовлений належністю мовної особистості до певної вікової або статевої групи;
5. індивідуально-особистісний складник, котрий формується під впливом особистісних особливостей [Маслова 2004, с. 42].

Дослідниця представляє структуру концепту у вигляді кола, у центрі якого знаходиться основне поняття, ядро концепту. На периферії цього кола лежить здобуто культурою, традиціями, народним та особистим досвідом [Маслова 2004, с. 42-43].

3. Д. Попова та И. А. Стернін виокремлюють 3 базові структурні компоненти концепту: образ, інформаційний зміст та інтерпретаційне поле [Попова 2007, с. 105]. Описуючи концепт, необхідно розмежовувати його зміст та структуру. Зміст концепту утворений когнітивними ознаками, котрі відображають окремі ознаки концептуалізованого предмета чи явища та визначаються як сукупність цих ознак. Зміст концепту внутрішньо упорядкований за польовою ознакою: ядро, ближня, дальня та крайня периферії. Структура концепту містить базові структурні складники різної когнітивної природи почуттєвий образ, інформаційний зміст та інтерпретаційне поле, а також вважається переліком когнітивних ознак, які належать до кожного з цих структурних складників концепту. Зміст і структура підлягають вивченню, як і ядро з периферією концепту, однак вагомою є диференціація їх у процесі опису, оскільки їхня роль та статус у структурі свідомості і в процесах мислення відмінні та вимагають різних прийомів опису [Попова 2007, с. 105].

З метою більш переконливого тлумачення структури концепту дослідники нерідко використовують засоби образності, зокрема метафори. Так наприклад, З. Д. Попова метафорично репрезентує концепт у вигляді хмари, Й. А. Стернін – у вигляді плоду. С. Г. Воркачов називає концепт «парасольковим» терміном тощо. При цьому будь-яка метафоричність все-таки призводить до визнання в концепту так званого базового шару, який Й. А. Стернін визначає як чуттєвий образ, що кодує концепт як мисленнєву одиницю в універсально-предметному кодї з деякими додатковими концептуальними ознаками [Стернін 1998, с. 58].

Когнітивний компонент є важливою складовою частиною структури мовної особистості, в якій Ю.М. Караулов виділяє три основні компоненти: вербально-семантичний - обґрунтовується зверненням саме до дискурсу, а не до словника всього національного мови для спостереження над особливостями «індивідуального лексикону», когнітивний, до якого відносяться мислення, пізнання, мова, і комунікативно-діяльний або прагматичний (в більш вузькому сенсі) компонент, втягує в дослідне поле широкі цінності (тобто духовні) і цільові [Караулов 1987, с. 9-10].

М. В. Нікітін виокремлює в структурі концепту образ, поняття (інтенціонал), когнітивний імплікаціонал і прагматичний імплікаціонал. Інтенціонал – «найближче значення» – є тим ядром значення, в якому об'єднані обов'язкові ознаки, на підставі яких предмети (ситуації) названі певним ім'ям. Імплікаціонал – необов'язкове значення – інша частина лексичного значення, яка має імовірність, можливість проявитися в певному контексті. До складу семантичних ознак імплікаціоналу можуть потрапляти й ознаки з малою часткою ймовірності експлікації, і навіть ознаки, що суперечать ознакам інтенціоналу [Никитин 2004, с.54].

На думку І.А. Стерніна, виділяються три структурних типу концептів: одно рівневі, багаторівневі і сегментні [Стернін 2001, с. 58-65]. Однорівневий концепт включає тільки чуттєве ядро і має один базовий шар. Багаторівневий концепт складається з декількох когнітивних шарів: базовий шар і когнітивні

шари, розташовані в міру посилення абстрактності [Стернин 2001, с.59-60]. Сегментний концепт являє собою базовий чуттєвий шар, оточений кількома сегментами, рівноправними за ступенем абстракції. У мові когнітивним верствам або сегментам відповідають семи [Стернин 2001, с.61]. Концептуальні ознаки, що знаходяться в кожному шарі або сегменті, упорядковуються входять до їх складу когнітивними класифікаторами (форма, вага, колір, функція, розмір, матеріал).

В. І. Карасик, описуючи структури концептів як духовних цінностей, виділяє в них, окрім образного, понятійний та ціннісний складники [Карасик 2004, с. 39].

У цьому сенсі можна сказати, що культурні концепти відповідають тим базовим опозиціям, які визначають картину світу. Різниця полягає в кількості цих одиниць: число базових опозицій вельми обмежено, а число культурних концептів може бути досить великим. Звернемо увагу на те, що ціннісний підхід до вивчення і опису концептів враховує важливість афективної сторони концепту в психолінгвістичний розумінні цього явища [Карасик, Слышкин, 2005, с.78].

Образний складник дослідник розуміє як відбиток чуттєвого знання в пам'яті в єдності з метафоричними переносами [Карасик 2004, с. 27]. Образний складник культурного концепту пов'язаний зі способом пізнання дійсності, історично попередній понятійному. На відміну від понятійного він не завжди повністю піддається рефлексії. Образне пізнання має своїм результатом наочне чуттєве уявлення (уявну картинку, звуковий образ). Не слід вважати, що образ виражає в основному одиничне, а поняття - загальне. Образні уявлення шляхом прототипної категоризації дійсності також служать цілям узагальнення. Люди формують конкретний або абстрактний уявний образ предметів, що належать деякій категорії. Цей образ називається прототипом, якщо з його допомогою людина сприймає дійсність: член категорії, що знаходиться ближче до цього образу, буде оцінений як кращий зразок свого класу або більш прототипічний екземпляр, ніж всі інші [КСКТ

1996, с.144]. У подібний елемент концепту входять всі наївні уявлення, закріплені в мові, внутрішні форми слів, слугуючих вислову даного концепту, стійкі розумові картини [Слышкин 2000, с.14].

Понятійний складник, на думку В. І. Карасика, це «сукупність значущих ознак об'єкта чи ситуації і результат їх пізнання» [Карасик 2004, с. 39]. Понятійний елемент формується фактуальною інформацією про реальний або уявний об'єкт, який слугує основою для утворення концепту. На відміну від інших елементів концепту понятійна складова завжди рефлектується носієм культури [Слышкин 2000, с.14].

Концепт на відміну від поняття не тільки мислиться, а й переживається. Його обсяг, таким чином, ширше обсягу поняття. Концепт включає в себе саме поняття, що є, в свою чергу, його обов'язковим ядерним компонентом. [Красавский 2001, с.38].

С. Г. Воркачев беручи до уваги напрацювання В. І. Карасика, пропонує таку структуру концепту: окрім понятійного, образного й ціннісного, дослідник також виділяє значеннєвий складник лінгвокультурного концепту, він (значеннєвий складник) визначається місцем, яке займає ім'я концепту в мовній системі [Воркачев 2003, с. 7].

Методологічно важливими вважаються міркування про структуру концепту Ю.С. Степанова. Концепт, на його думку, включає в себе такі компоненти, як «1) основний, актуальна ознака, 2) додатковий, або кілька додаткових, «пасивних» ознак, які є вже не актуальними, «історичними», 3) внутрішню форму, відбиту в зовнішній, словесній формі. Перший компонент - основний, актуальна ознака концепту - значуща, «відома» всім носіям тої чи іншої мови, тієї чи іншої культури. Виражений вербально, він – як засіб комунікації представників певної етнічної спільності, нації, народу, народності. На відміну від нього другий компонент - додатковий, пасивна ознака концепту - виявляє свою актуальність далеко не для всього етносу; він, якщо так можна висловитися, доступний для представників певної соціальної групи, для конкретного мікросоціуму. І, нарешті, третій компонент концепту -

етимологічна ознака або внутрішня форма. Він є найменш актуальним для концептоносіїв будь-якої культури, оскільки історією життя слова, як відомо, займаються переважно фахівці конкретних наук [Степанов 1997, с. 45].

В сучасній лінгвістиці існують різні підходи до вивчення концепту в залежності від віднесення його до тієї чи іншої науки, які свідчать про те, що концепт - явище багатогранне. Так, концепт розглядається: 1) як лінгвістичне явище: «Концепт виражається мовою і закріплений за окремими словами або словосполученнями, але не дорівнює мовної одиниці» [Матвеева 2003, с.116]; 2) як культурне явище: «Концепт утворює своєрідний культурний шар, виконувала роль посередника між людиною і світом» [Арутюнова 1998, с.181]; 3) як лінгвокогнітивне явище: «Поняття концепту відповідає уявленню про той сенс, яким оперує людина в процесі мислення і які відображають зміст досвіду і знання, зміст результатів усієї людської діяльності та процесів пізнання світу у вигляді якихось «квантів знання» [КСКТ 1996, с. 90]; 4) як психолінгвістичне явище: концепт спонтанно функціонує в пізнавальній та комунікативній діяльності індивіда, базова перцептивно-когнітивно-афективна освіта динамічного характеру, що підкоряється закономірностям психічного життя людини і внаслідок цього по ряду параметрів відрізняється від понять і значень як продуктів наукового опису з позицій лінгвістичної теорії [Залевська 2001, с.39].

Матеріалом лінгвокогнітивного аналізу є мова, а цілі такого дослідження в різних напрямках (школах) когнітивної лінгвістики можуть відрізнятися - від поглибленого вивчення мови за допомогою когнітивного категоріально-термінологічного апарату до конкретного моделювання змісту і структури окремих концептів як одиниць національної свідомості (концептосфери).

На думку А. М. Приходько, структура концепту – тришарова: 1) ядро – поняттєвий складник; 2) перцептивно-образний складник; 3) ціннісний (валоративний складник). Поняттєвий субстрат концепту відображає його денотативну спів-віднесеність з концептуальним референтом. Поняттєвий субстрат концепту становить фактуальну інформацію – пропозиційне знання,

що спирається на мовну фіксацію (опис, визначення, дефініцію). Він може бути описаний за допомогою дефініційно-компонентного аналізу номінантів концепту. Перцептивно-образний адстрат – це ті знання, образи та асоціації, які виникають у свідомості у зв'язку з тим чи іншим денотатом. Він формується на підставі узагальненого образу, в якому закладені індивідуальний досвід і колективне знання. Ціннісний/валоративний епістрат – найголовніша іпостась концепту, зумовлена ставленням до нього, яке за визначенням має бути позитивним, оскільки спирається на ті духовні імпульси, які оживають у свідомості людини завдяки її належності до того чи іншого лінгвокультурного колективу [Приходько 2013, с. 27].

Вивчивши викладені вище розуміння структури концепту, найбільш обґрунтованою для дослідження універсального лінгвокультурного концепту PEREZA вважаємо тезу В. І. Карасика, який стверджує, що структура концепту об'єднує понятійний, образний та ціннісний складники. Саме на таке тлумачення структури опирається наше вивчення актуалізації концепту PEREZA в іспанській мові.

1.3 Методика лінгвокультурного аналізу концепту PEREZA

У сучасному мовознавстві існує безліч методів дослідження концептів: концептуальний аналіз, історико-порівняльний аналіз, дефініційна інтерпретація, компонентний аналіз, стилістична інтерпретація, дистрибутивний аналіз, методика контекстного і текстового аналізу, когнітивна інтерпретація результатів опису семантики мовних засобів, верифікація отриманого когнітивного опису у носіїв мови і т. д.

Дані методи взаємодіють між собою, взаємодоповнюють один одного, що і дозволяє досліджувати концепт, як об'єкт взаємодії мови, мислення і культури. Якщо описовий, порівняльний та порівняльно-історичний методи

застосовуються в лінгвістичних дослідженнях вже протягом тривалого часу і не вимагають докладних пояснень, то концептуальний аналіз є порівняно новим методом дослідження, і неоднозначно трактується різними дослідниками.

Концептуальний аналіз, перш за все, пов'язується з поняттям концептосфери, яка виступає об'єктом його дослідження. Це поняття є одним з найважливіших в когнітивній лінгвістиці, і трактується як галузь знань, що складається з концептів як її одиниць. Незважаючи на те, що концепт можна вивчати в основному через лексичні засоби вираження, концептуальний аналіз потрібно відрізнити від семантичного аналізу слова. При всій зовнішній близькості їх змістовних завдань і цілей вони в певному сенсі протилежні одна одній: лексична семантика йде від одиниці мовної форми до семантичному змісту, а концептуальний аналіз, від одиниці сенсу до мовних форм їх вираження [Попова 2007, с. 248-249].

На відміну від класичного семантичного аналізу, концептуальний характеризується високим рівнем узагальнення, абстракції, де конституенти об'єднані у концептуальні мережі. Концептуальний аналіз — увібрав можливості семантичного аналізу та інтегрував їх із можливостями іманентного концептуальній лінгвістиці підходу до інтерпретації складного феномена концепту завдяки аналізу вербальних (ядерних і периферійних) і невербальних знаків, в тому числі широкого кола культурних відомостей – в синхронії та діяхронії, індивідуальній та колективній свідомості [Новохацева 2005, с. 171].

Два аспекти, логічний та ейдетичний, характерні для концептуального аналізу. Логічний аспект прагне визначити закономірності внутрішньої організації концепту, виявити його елементи й установити зв'язки між ними. Ейдетичний полягає в дослідженні існування цілісного концепту в мисленні [Мунтян 2015, с.12]. Кінцева мета концептуального аналізу – побудова концептуальної моделі фіксованого знаком інформаційного фрагмента. Для цього необхідно в особливий спосіб згрупувати, упорядкувати елементи

значення, які мають бути взаємопов'язаними. Тому вчені використовують різноманітні концептуальні структури: домени, фрейми, пропозиції, сітки тощо.

Семантичний аналіз роз'яснює слова, а концептуальний виходить від знань про світ. У концептуальному аналізі велике значення мають знання мовного мислення. Існують безліч підходів до аналізу концептів, способів їх опису, заснованих на використанні різного дослідного матеріалу. Одними з них є етапи семантико-когнітивного дослідження концептів по З.Д. Попової і І.А. Стернін [Стернін 1998, с. 160]:

1. Побудова номінативного поля концепту.
2. Аналіз і опис семантики мовних засобів, що входять в номінативне поле концепту.
3. Когнітивна інтерпретація результатів опису семантики мовних засобів - Виявлення когнітивних ознак, які формують досліджуваний концепт як ментальну одиницю.
4. Верифікація отриманого когнітивного опису у носіїв мови.

А.П. Мартинюк називає концептуальний аналіз логічним продовженням семантичного аналізу, але «якщо для семантичного аналізу достатньо виявити перелік елементів, що залучені до структури значення, то при концептуальному аналізі ці елементи повинні бути співвіднесені між собою і об'єднані у складі певної (схемної) структури» [Мартинюк 2006, с.92].

Відзначимо також, що дослідження концептуальної структури дозволяє виявити більш глибокі і істотні властивості предмета чи явища, які являють собою узагальнені ознаки досліджуваних явищ і вважаються найбільш релевантними для їх упізнання. Важливим видається той факт, що, синтезуючи в собі складний комплекс ознак, концепт має неоднозначну структуру в мові. Саме з цієї точки зору найбільш інформативним вважається лексичний рівень. Так, спираючись на лексичний рівень можна виявити ряд ознак, що формують структуру концепту. Дані групи ознак, як правило, об'єднуються між собою на

основі родових або видових характеристик, висловлюючи при цьому той чи інший спосіб концептуалізації.

В. І. Карасик пропонує кілька етапів концептуального аналізу:

- перший етап - аналіз лексичного значення і внутрішньої форми слова, яке репрезентує концепт;
- другий етап - виявлення синонімічного ряду лексеми-репрезентанта концепту;
- третій етап - опис способів категоризації концепту в мовній картині світу;
- четвертий етап- визначення способів концептуалізації як вторинної переосмислення відповідної лексеми, дослідження концептуальних метафор і метонімії;
- п'ятий етап - досліджується сценарій (під сценарієм розуміється подія, що розвивається в часі і/або просторі, що передбачає наявність суб'єкта, мети, об'єкта, місця, часу дії, умов виникнення) [Карасик 2004, с.45].

Р. Фрумкіна та І. Штерн стверджують, що на сьогодні в сучасному мовознавстві відомі чотири типи концептуального аналізу [Сухорольська 2009, с. 253–255].

1. Перший тип пов'язаний із лінгвістичною філософією та антропоцентричною етнолінгвістикою, вивчає відображення понять у мові. Цей тип концептуального аналізу знаходить відображення у двох абсолютно різних галузях. Перша (Н. Арутюнова, Т. Радзієвська) досліджує важливі філософські поняття, такі як знання, істина, доля, добро, зло в різних контекстах (літератури різних жанрів, різних культур, повсякденного використання, свідомість простих людей тощо). Друга галузь першого типу концептуального аналізу представлена етноцентричним підходом до значення слова (А. Вежбицька). У цьому випадку значення розглядають як ментальний об'єкт, аналізують із двох точок зору – антропоцентричної (коли зображує універсальні характеристики людської природи) й етноцентричної (обумовлено особливостями певного етносу).

2. Другий тип концептуального аналізу (Т. Булигіна, Р. Розіна) фокусується на аналізі предикативної лексики, модальних часток, квантифікаторів у різних діагностичних контекстах.

3. Концептуальний аналіз третього типу застосовують для всіх видів лексичної одиниці, процедура полягає в поясненні концепту за допомогою формально семантичної мови (І. Мельчук, А. Вежбицька), «анкетування» слів або словосполучень, котрі вербалізують певний концепт (С. Нікітіна).

4. Четвертий тип концептуального аналізу (А. Баранов, В. Сергеев) спрямований на соціальні, політичні та ідеологічні концепти. Визначає взаємозв'язок між діахронічними змінами в змісті цих концептів і розвиток соціальних ідей, військових доктрин [Розвод 2017, с.96].

Метою концептуального аналізу на думку Н.Д. Арутюнової виступає моделювання концепту і установлення його зв'язків з іншими концептами, що здійснюється шляхом не лише опису смислів кожного окремого слова, але й визначенням специфіки цілого концептуального поля і логічних відношень між його компонентами. Дослідниця виділяє семантичну і прагматичну компетенцію носія мови, яка слугує для проведення концептуального аналізу, причому розуміння забезпечується знанням значень слів і речень (семантична компетенція), а інтерпретація – знанням механізмів вживання мови (прагматична компетенція) [Арутюнова 1993, с.3].

О.С. Кубрякова проводить різницю між семантичним та концептуальним аналізом за метою кожного з цих методів. Так перший, на її думку, «спрямований на експлікацію семантичної структури слова, уточнення денотативних, сигніфікативних і конотативних значень, що її реалізують, і веде до роз'яснення слова», а другий передбачає «пошук спільних концептів, які підведені під один знак і наперед визначають буття знаку як когнітивної структури» [Кубрякова 2004, с.97]. Семантичний аналіз пов'язаний з поясненням слова, тоді як концептуальний аналіз спрямований на дослідження знань про світ. Концептуальний аналіз, як стверджує дослідниця, спрямований на побудову «концептуальної картини слова», яку вона розуміє як

відображення найбільш уживаних контекстів слова, констатацію всіх напрямків, за якими йдуть перетворення семантики слова, а також рекомендацію до повнішого лексикографічного представлення значень слова. Отже його зміст – прослідкувати шляхи пізнання смислу концепту і записати результат формалізованою семантичною мовою.

Дослідження семантики мовних одиниць, об'єктивують концепти, дозволяє отримати доступ до змісту концептів як розумових одиниць. Метод семантико-когнітивного аналізу передбачає, що в процесі лінгвокогнітивні дослідження від змісту значень ми переходимо до змісту концептів в ході особливого етапу опису - когнітивної інтерпретації. Когнітивна інтерпретація - це етап семантико-когнітивного аналізу, без якого дослідження залишається в рамках лінгвістичної семантики.

Семантико-когнітивний підхід в лінгвокогнітивних дослідженнях свідчить, що шлях дослідження «від мови до концепту» є найбільш надійним і аналіз мовних засобів дозволяє найбільш простим і ефективним способом виявити ознаки концептів і змодельовати концепт.

Етимологічний аналіз дозволяє простежити ранню історію концепту і динаміку утворення нових або зникнення раніше існуючих семантичних ознак, що становлять його зміст, а також визначити внутрішню форму його імені, що є складовою частиною змістовного мінімуму концепту [Валюкевич 2011, с. 156].

О. М. Селіверстова вважає компонентний аналіз «процедурою розщеплення на окремі частини, виокремлення яких зумовлено як співвідношенням елементів усередині окремого значення (наявність загальних і більш одиничних, тобто ієрархічність організації), так і співвідношенням цього значення зі значенням інших мовних одиниць» [Селіверстова 2004, с. 81].

Дослідження концепту відбувається в кілька етапів. Перший етап - аналіз лексичного значення і внутрішньої форми слова, яке репрезентує концепт. Другий етап - виявлення синонімічного ряду лексеми-репрезентанта концепту.

Третій етап - опис способів категоризації концепту в мовній картині світу. Четвертий етап - визначення способів концептуалізації як вторинної переосмислення відповідної лексеми, дослідження концептуальних метафор і метонімії. П'ятий етап - досліджуються сценарії. Сценарій - це подія, що розвертається в часі і / або просторі, що припускає наявність суб'єкта, об'єкта, мети, умов виникнення, часу і місця дії. Така подія обумовлено конкретними причинами, що послужили його появленню [Пименова 2005, с.15].

Ефективним прийомом є вивчення стійких одиниць мови - фразеологізмів, прислів'їв, приказок, складових інтерпретаційного поля концепту в термінології З.Д. Попової і І.А. Стерніна і дозволяють судити про ціннісний компонент концепту (в термінах В.І. Карасика). На думку В.Н. Телия, в корпусі фразеології, пареміологічному фонді, в системі стійких порівнянь відображені образів-еталонів, характерні для даного мовного колективу [Телия 1996, с.96]. Особливо значущим джерелами фразеологічний та пареміологічний фонди мови стають при дослідженні концепту в його діячоронному аспекті.

Ідеальною моделлю реалізації концептуального аналізу, за О.О. Селівановою, постає ментально-психонетичний комплекс, що ґрунтується на синергетичній суперсистемі свідомості, на конекційній та енграмній природі пам'яті, квантово-хвильовій здатності кодування й перекодування інформації людським мозком [Селіванова 2008, с.197].

Оскільки все більшу кількість досліджень, присвячених вивченню і опису різних концептів, проводиться на матеріалі кількох мов і має, таким чином, порівняльно-порівняльний характер, то активно застосовуються також методи контрастивної лінгвістики: саме в дзеркалі іншої мови можна помітити такі ознаки «рідного» концепту, які раніше вислизали від уваги, особливо чітко виявити національну специфіку концептів, а також побачити відмінність між концептом і значенням слова. Виявлені при зіставленні мовних одиниць відмінності інтерпретуються як когнітивні відмінності висловлюються ними

концептів в різних національних концептосферах і формулюються на мові когнітивних ознак [Попова 2007, с. 251].

Методика дослідження концептів внутрішнього світу людини полягає в інтерпретації значення конструкцій, що об'єктивують ті чи інші особливості таких концептів; у виявленні частотних (властивих багатьом концептам) таксономічних характеристик і визначенні за цими характеристиками загальних типологічних ознак досліджуваних концептів. Потім - на їх основі - узагальнення особливостей концептів, а також виділення концептуальних структур, когнітивних моделей і мовних схем актуалізації досліджуваних концептів в мові. Дослідження концептуальної структури дозволяє виявити більш глибокі й істотні властивості предмета або явища. Такі властивості представляють узагальнені ознаки предмета або явища, які вважаються найбільш важливими і необхідними для їх упізнання [Пименова 2005, с.15].

Питання психології у концептах розглядали такі вчені, як Є.П. Ільїн і В.С. Ковилін. Вони вважають прокрастинацію вираженням різного виду емоційної реакції [Ильин 2011, с.153; Ковылин 2013, с. 25]. На цій основі Є.П. Ільїн виділяє типи прокрастинаторів:

1) «напружений», для якого характерні тривожність, занепокоєння, переживання відчуття провини, викликані загальним перевантаженням, втратою відчуття часу, незадоволенням власними досягненнями, неясними життєвими цілями, нерішучістю і невпевненістю у собі;

2) «розслаблений», для якого характерне життєве розуміння «лінощів», віддає перевагу виконанню лише тих справ, які приносять йому задоволення в даний момент часу. Такі люди витрачають час на інші, більш приємні заняття і розваги [Ильин 2011, с.164].

Так, предметні дослідження Є.П. Ільїна показали, що існує розмитість кордонів між поняттями «прокрастинація» і «лінощі». Згідно з позицією автора «лінощі» є формою прокрастинації [Ильин 2011, с.176].

У дослідженнях О.Л. Михайлової описані три компоненти лінощів:

- 1) мотиваційний компонент, що передбачає слабку мотивацію до діяльності або її відсутність;
- 2) поведінковий компонент, що передбачає невиконання необхідної діяльності;
- 3) емоційний компонент, що передбачає байдуже відношення суб'єкта або наявність у нього позитивних емоцій відносно невиконання діяльності [Михайлова 2007, с.220].

У свою чергу С.Т. Посохова відзначає такі істотні ознаки лінощів: «відсутність потреби в діяльності», «відсутність прагнення до змагання, успіху», «байдужість до діяльності». Лінощі можуть розглядатися і як захисна форма поведінки в психотравмуючій ситуації [Посохова 2011, с.159].

Перспективи розвитку концептуального аналізу на даний момент багато в чому визначаються появою різних напрямків і підходів до вивчення принципів взаємодії когнітивних і мовних структур. когнітивних і мовних механізмів формування та передачі смислів. У значній кількості робіт ці перспективи, в основному, пов'язують з розширенням числа аналізованих концептів і способів їх мовної репрезентації з використанням однотипних схем і методик. Тим часом, значно ефективніше представляється пошук нових прийомів і приватних методів аналізу, спрямованих на більш глибоке проникнення в суть досліджуваних явищ. Їх розробка і застосування повинні бути диференційовані щодо простих і складних структур (форматів) знання і репрезентації їх мовних структур [Болдырев 2001, с.26].

Аналіз концептів є дуже важливим для лінгвістичних досліджень, він дозволяє більш глибоко розглянути багато культурні цінності і сфери культурного світу, а також виділити відмітні компоненти асоціативних рядів, особливості вживання концептів, а також виявити особливості змісту ментальної одиниці, концепту, обумовлені культурно-історичним розвитком нації.

Розглянувши методи аналізу концептів, ми визначилися, що в нашому дослідженні використовуємо комплексну методику, яка включає як традиційні

для лінгвістики методи і прийоми дослідження, так і порівняно нові, зокрема, концептуальний аналіз. У нашому дослідженні ми трактуємо концептуальний аналіз як методику опису вербальних репрезентацій концепту шляхом побудови словесної моделі концепту.

Таким чином, базуюсь на тезі про трьохшарову структуру концепту та вже існуючі методики аналізу концептів, пропонуємо наступний алгоритм дослідження концепту PEREZA в іспанській лінгвокультурі:

1) опис понятійного складника концепту PEREZA з використанням лексико-семантичного та етимологічного аналізу слів-репрезентантів концепту, виявлення синонімічного ряду лексеми-репрезентанта концепту.

2) опис перцептивно-образного складника концепту PEREZA шляхом контекстуального аналізу, дослідження концептуальних метафор та метонімії.

3) опис валоративного складника концепту PEREZA шляхом дослідження концептуальних метафор, метонімії, пареміологічного аналізу.

РОЗДІЛ 2 РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ PEREZA В ІСПАНСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ

2.1 Лексична репрезентація концепту PEREZA засобами іспанської мови

Структура концепту включає понятійний, образний і ціннісний складники. Понятійний складник концепту розкривається в мовній фіксації концепту, його позначенні, імені, знаковій структурі, дефініції. Понятійний складник концепту «виявляють шляхом аналізу значень слова – основного репрезентанта концепту», тобто «застосовують метод опису концепту за допомогою словникових значень слів-репрезентантів концептів» [Агиенко 2006, с.124].

Зміст понятійного складника концепту, що відобразився в значенні номінативної одиниці концепту PEREZA іменника *pereza* та прикметника *perezoso*, виокремимо за допомогою дефініційного аналізу. Змістове наповнення слів досліджуємо за допомогою лексикографічних джерел, визначивши їх найчастотніші значення (семи) серед поданих дефініцій в іспаномовних тлумачних словниках.

В першу чергу визначаємо етимологію концепту PEREZA, що походить з давньогрецького “*pigritia*” (від лат. лінь, млявість) і визначається як

1. f. Negligencia, tedio o descuido en las cosas a que estamos obligados.
2. f. Flojedad, descuido o tardanza en las acciones o movimientos.
3. f. Inclinación a no trabajar, no hacer nada o no moverse tengo que estudiar, pero me da mucha pereza.

4. Descuido en los movimientos o en las acciones hace su trabajo con mucha pereza [DLE].

Та прикметника *perezoso*

1. adj. Negligente, descuidado o flojo en hacer lo que debe o necesita ejecutar.

2. adj. Tardo, lento o pesado en el movimiento o en la acción.

3. adj. Que por demasiada afición a dormir se levanta de la cama tarde o con repugnancia [DLE].

Ю.С. Степанов зазначає, що синоніми є засобами номінації концепту, коли вони відносяться до одного денотата або коли позначають одне поняття [Степанов 1997, с. 27]. Для повного розкриття понятійного складника концепту PEREZA, варто звернутися до аналізу визначень синонімів номінативної одиниці *pereza*.

Ряд лексичних чи фразеологічних синонімів називають синонімічним рядом. Один із членів синонімічного ряду обирається носієм головного значення і підпорядковує собі всі додаткові смислові та стилістичні відтінки значення, що виражаються іншими членами ряду, його називаємо домінантою синонімічного ряду.

Всі значення лексеми *pereza*, яке є реалізацією понятійного складника концепту PEREZA, може виражатися в синонімічній низці лексем, кожний синонім відіграє важливу роль у репрезентації концепту PEREZA, оскільки відноситься до його додаткового характеризуючого складника:

pereza

- *desgana*(Falta de gana, interés o deseo), *galbana*(Pereza, desidia o poca gana de hacer algo.), *vagancia*(Pereza y falta de ganas de hacer algo.), *vaguería*, *gandulería*, *holgazanería*, *negligencia*, *dejadez*, *apatía*
  - Antónimos: *diligencia*, *laboriosidad*, *acción*, *actividad*, *laboriosidad*, *industria*, *prisa*, *premura*, *urgencia*, *apremio*, *rapidez*, *presteza*, *ligereza*, *viveza*, *impaciencia*.

Наведемо контекстуальні приклади:

“*Cada vez da más pereza escribir sobre lo que nos pasa en Cataluña*” [El País 25/06/19].

“*La visita de Justin Bieber a España ha sido recogida por varios medios norteamericanos y británicos, que, por supuesto, defienden la pose algo desgana y rara del artista*” [El Periódico 29/10/2015].

“La Audiencia de Cantabria ha rechazado la reclamación de una joven de 23 años, que pedía que sus padres le pagaran la pensión de alimentos, porque cree que ha sido la propia conducta de **“vagancia”** y “falta de aprovechamiento” de la joven la que la ha puesto en situación de necesitar esos recursos” [El Periódico 03/05/2017].

“Y dado que el especialista no logró establecer esa conexión, la fiscalía los ha imputado con el máximo cargo para el que ha encontrado pruebas: un **delito menor de negligencia grave**, que podría conllevar penas de un año de cárcel para cada uno si son condenados” [El Periódico 09/01/2017].

Крім іменника *pereza* до репрезентантів концепту відноситься також і прикметник *perezoso*, що також відзначається розлогою синонімічною та антонімічною парадигмою:

perezoso

- indolente (Perezoso, negligente, descuidado y tardo en las operaciones), holgazán (Dicho de una persona: Vagabunda y ociosa, que no quiere trabajar), gandul, negligente, haragán, dejado, descuidado, vago, remolón, lento
  - Antónimos: diligente, aplicado, laborioso, trabajador, industrioso, servicial, cuidadoso, pronto, presto, presuroso, activo, diligente, vivo, intranquilo, impaciente

Наведемо декілька контекстуальних прикладів:

“A los demás, los que vienen encantados a España a disfrutar del sol, la paella y el vino, no les importa tanto. No porque sean **perezosos**, o incultos o irrespetuosos con España, sino porque, en general, viven en su propia burbuja formada por las noticias de su país” [Esglobal 21/10/2019].

“Otra novela suya concentrada y sombría que la sitúa en el espacio menos dócil de la narrativa actual, y no solo por ofrecer un testimonio crítico sobre la sociedad que sufrimos sino **porque rehúye las fórmulas que podrían gratificar al lector más perezoso**” [El Periódico 14/06/2019].

“El diccionario dice algo tan poco explicativo de lo que es un creativo que me quedo como antes: resulta que “creativo es quien tiene creatividad”. Es como si dijéramos: **perezoso es quien ejerce la pereza**” [El Periódico 04/07/2013].

Розглянемо номінативне поле ключового слова-репрезентанта концепта.

За результатами суцільної вибірки з двомовних словників, словників синонімів, до номінативного поля *pereza* в іспанській мові можна включити такі лексеми:

- vagancia, negligencia, indolencia, moho, ocio, *Sal.* carpanta, faranga, *Chile* cancheo

- inacción, desocupación, quietismo, sedentarismo, inactividad, inmovilidad, apoltronamiento

- atonía, apatía, haronía, roncería, pelmacería, acedia o acidia, ignavia, desidia, abulia, indiferencia, dejadez, abandono, flema, flojera, *Ar.* melsa

- tranquilidad, despaciosidad, morosidad, premiosidad, ociosidad, pasividad, parsimonia

- vaguería, holgazanería, haraganería, gandulería, roncería, poltronería

- *coloq.* zanguanga, mandanga, pachorra, cachaza, pelmacería, porrería, recalmón, cuajo, posma, sorna, remanso, asadura, *Arg.* Fiaca [Moliner 2008].

Унаслідок цього слід зазначити наступні контекстуальні приклади:

“*La preocupación por la economía mundial que desprende de **la inacción** de la Fed y su efecto sobre la cotización del euro (la moneda única se apreció ayer hasta los 1,14 dólares) hizo mella en el Banco Central Europeo*” [El Periódico 11/11/2014].

“*La economía española sigue inmersa en un proceso de fuerte desaceleración, que es mayor en el caso de la construcción residencial y de la que tampoco escapa el sector industrial, marcado por **la “atonía”** en su actividad, según subraya el Banco de España (BE) en su último boletín económico*”

“*Solo tienen que seguir mis indicaciones y, en una semana, gozarán de **una tranquilidad** de espíritu que será la envidia de todos sus vecinos*” [El Periódico 16/02/2019].

“*Comparamos un discurso sobre la pobreza congénita en África, el radicalismo de los yihadistas, el chauvinismo de los franceses o **la vaguería** de los españoles, todo el día de fiesta*” [El Periódico 23/09/2017].

Також дуже яскравим прикладом синонімічної вибірки слугують наступні лексичні архаїзми. Це різнокореневі застарілі слова-синоніми, які вже витіснено з ужитку:

- Chucha – galbana, pereza, modorra
- Flojedad – pereza, negligencia y descuido en la operaciones
- Galbana - pereza; desidia o poca gana de hacer una cosa
- Incorrupción – pereza de vida y santidad de costumbres
- Perecear – dilatar, retardar, diferir una cosa por flojedad o pereza
- Cansino - perezoso, tardo
- Flojo – perezoso, negligente
- Soñoliento – perezoso o tardo
- Tumbón – perezoso, holgazán [Vocabulario castellano-gallego, 1933].

Наведені вище лексичні одиниці дозволяють нам дійти висновку, що концепт PEREZA в іспанській лінгвокультурі має досить розлоге номінативне поле, що представлено великою кількістю іменників, що вживаються на позначення ліні та прикметників, що позначають ліниву людину.

2.2 Фразеологічна репрезентація концепту PEREZA в іспанській лінгвокультурі

Згідно А.М. Приходько фразеологічна об'єктивація є ще одним з прийомів аналітичного втілення концептів у тому сенсі, що ФО відображають лінгвокультурний досвід поколінь і є кристалізованими дискурсивними знаками [Приходько 2013, с.84]

Аналіз фразеологізмів та діагностичних контекстів, де вони вживаються дозволив виокремити ряд когнітивних ознак концепту PEREZA, що входять до його перцептивно-образного та ціннісного прошарків.

Когнітивна ознака «Тварини (птахи, комахи)» пов'язана із стійкими асоціаціями в іспанській лінгвокультурі ліні і деяких представників фауни, зокрема із черепахою: *Ser una tortuga; ser más lento que una tortuga o a paso de tortuga* (метафору чепепаха, застосовують до людей, які не дуже активні або ліниві). Метафора тварини *perezoso*, також часто застосовується, щоб описати повільні руки людини:

“La escalada de tensión psicológica, con todos intentando retrasar su ingreso a pista para beneficiarse del rebufo ajeno, dejó una de las imágenes más insólitas de este Mundial: los coches más rápidos del mundo a paso de tortuga en el Templo de la Velocidad” [El Mundo 10/09/2019].

“Y todavía existen escenarios más grotescos: que exista un WiFi gratuito y más lento que una tortuga coja, y otro Premium a precio de langosta del Edén servida en el desierto del Gobi” [El País 10/06/2014].

“Moreno Bonilla ha reprochado a Susana Díaz que sea "lenta como una tortuga" para reactivar los cursos de formación, cuya última convocatoria fue la del año 2011” [El Mundo 19/10/2016].

Образ ледачої людини в іспаномовній свідомості вибудовується на уявленні про лінь як про стан сонливості, властивий такій тварині як бабак. Фразеологізм *dormir como un lirón / una marmota*, який використовується для характеристики людини, що полюбляє поспати, слугує також для номінації ледачої людини і при цьому набуває негативної оцінки «ледачий», де ми спостерігаємо комбінацію негативних: сенсорної, емоційної та раціоналістичних оцінок. Приклади:

“Un día, Julia se quedó frita después de los bocatas y el autobús fue conducido a las cocheras con Julia dentro, que dormía como una marmota sin que nadie reparara en su ausencia” [El Mundo 17/03/2015].

“*María José dormía como "un lirón" hasta que los cacos decidieron poner fin a sus noches de tranquilidad y sosiego*” [El Mundo 03/05/2014].

“*Cuando las víctimas dormían como lirones, llegaba el momento de hacerse con el botín: teléfonos móviles, ordenadores, perfumes, ropa de marca y maletas*” [El Mundo 11/08/2010].

“*Es lo único que le quita el sueño a un hombre que duerme como un lirón, es tranquilo hasta la pachorra y que cuando estaba en la Academia General Militar de Zaragoza se ponía media docena de despertadores para levantarse a tiempo y estar listo a la hora de la revista*” [El País 12/06/2014].

Найменування птахів *ganso* (гусак) та комах *zángano* (трутень) виводять на перший план такий семантичний компонент як «безцільне проведення часу»: *Lo que cuesta mover al ganso de mi marido* (Скільки сил треба мати, щоб зрушити з місця цього лінивця мого чоловіка). У лексемі *zángano* (трутень) додається семантичний компонент «існування за рахунок інших»: *Claro que estas leyes para ti no rigen, ni por supuesto para el zángano de tu hijo* (Звичайно, ці правила не для тебе, і, вже, звичайно, не для такого трутня, як твій син).

Модель творення таких фразеологізмів ґрунтується переважно на ірреальній основі, представляє алогічну дію як базу для формування цілісної семантики неробства.

Когнітивна ознака «Частини тіла». Загальне уявлення про неробство реалізується через образ сидячої людини, який деталізується різними кваліфікаторами, що дозволяють виділити стереотипне уявлення іспанського етносу про ледачу людину, акцент при цьому робиться на руки: *con los brazos caídos; estar con los brazos cruzados; mano sobre mano* (сидіти склавши руки); *Mano sobre mano, como mujer de escribano* (Сидіти склавши руки, як дружина нотаріуса); Наприклад:

“*Quiero recuperar el impulso socialdemócrata y me da pena que el partido tenga los brazos caídos, me dan ganas de zamarrear uno a uno a la gente y decirle: vamos a por todas*” [El País 17/09/2011].

“*Vox vuelve a la casilla de salida con los brazos caídos pero con una idea grabada a fuego para darle la vuelta a la situación e ir más allá de su pacto con el PP: “Vamos a hacer oposición”*” [El Mundo 13/08/2019].

“*Obviamente, ningún trabajador de los talleres se encuentra **mano sobre mano**: cuando la sisa del traje de una trapezista se rasga en Bratislava, una costurera se pone aguja a la obra en Montreal para elaborar una copia exacta*” [El Mundo 08/02/2013].

У більшості виразів щодо цієї сфери семантика бездіяльності є лише одним із кількох значень фразеологізму і дуже часто передається соматизмами: *tocarse la barriga/las narices* (торкатися живота/носа); *¿Insinúas que mi hijo está en el frente tocándose la barriga?* (Ти натякаєш на те, що мій син на фронті плює в стелю?), *...la vida del marido de la infanta Cristina consiste en pasarte todo el día tocándote las narices mientras esperas que tu mujer vuelva de donde hace como que trabaja* (...життя чоловіка інфанти Крістіни полягає в тому, що він проводить весь день, рахуючи ворон, поки чекає повернення дружини з роботи, де вона робить вигляд, що працює). Основним семантичним мотиватором даних значень є вільні, не зайняті трудовою діяльністю руки.

Когнітивна ознака «Робота». Ставлення до праці займає важливе місце в оцінювальній діяльності людини, причому, як показав досліджений нами матеріал іспанської мови, переважає негативна оцінка непрацелюбною людини, що видається цілком природним, оскільки позитивне ставлення до праці відноситься до області норми. В основному в лексиці і фразеології іспанської розмовної мови відбивається негативне сприйняття соціумом таких понять, як лінь, невміння, а також несумлінне ставлення до професійних обов'язків.

У зоні оцінки негативного ставлення до праці широко представлені фразеологізми, що включають предметну лексику. Велика кількість таких фразеологічних одиниць означає небажання людини зробити елементарну дію будь-яким предметом або інструментом: *no dar ni clavo* (не забити і цвяха), *no dar palo al agua* (не вдарити і веслом по воді), *no hacer el huevo* (не розбити і яйця), *no pegar ni un sello* (не приклеїти і марку), в яких комбінуються

насамперед негативні раціоналістичні оцінки («ненормативне відношення до праці», «шкідливий, непотрібний», «непридатний»): “*Fermín es un vago, no da palo al agua*” (Фермін жахливий ледар, він і пальцем не поворухне); “*Me vas a decir tú a mí que no tienes tiempo. Sien los Ministerios no pegáis ni sellos*” (Ти мені будеш говорити, що у тебе немає часу. Ви ж в Міністерстві сидите і плюєте в стелю) [Montalbán 1997, p. 23].

Окремою групою фразеологізмів із семантикою неробства є алогічні парадоксальні вирази, які побудовані за зразком каламбурів і позначають безглузду, нереальну дію: *pereza*, *¿quieres sopas?* (під лежачий камінь, вода не тече; хліб за черевом не ходить). Такі фразеологізми творять модель, за якою нереальна чи безглузда дія ототожнена з відсутністю дії; той, хто виконує некорисну, непотрібну роботу, фактично не робить нічого.

Іспанці, славляться своєю лінощами і відсутністю роботи і заощаджень що, за їхніми словами, варто того, щоб насолоджуватися життям та насолоджуватися моментом. Це явище пояснює існування в мові негативного ставлення до поняття «робота». Приклад: *trabajote ha caído* (як тобі тяжко); *trabajo te doy* (не легко тобі доведеться; я тобі не заздрю); *trabajar lo justo* (не переробленої); *pasar trabajos* (маятися, поневірятися горе, жити важко); *¡Bastante trabajo tiene!* (нелегко йому доводиться!); *cercarle a trabajo* (мучити кого-небудь).

Когнітивна ознака «Час» в структурі концепту PEREZA репрезентована висловом: *Hombre con pereza, reloj sin cuerda; Hombre perezoso, reloj parado*. Так, ледача людина асоціюється з не функціонуючим годинником:

“*A Rajoy le da pereza ir a debates y en estos cuatro meses pasados tampoco ha trabajado; un presidente perezoso es como un reloj sin cuerda; pongamos en marcha el reloj del cambio*” [El País 09/05/2016].

В іспанському фразеофонді є ряд ФО, які базуються на протиставленні іспаномовного етносу іншим представникам етнічних груп. Дане протиставлення культур може осмислюватися також як опозиція «свій – чужий». При цьому можна помітити, що найчастіше ставлення до

представників інших націй та народів досить критичне, а іноді й негативне. Багато з подібних порівнянь відображають поширені в суспільстві: стереотипи: *más perezoso que un turco* - ледар, нероба (апелює до стереотипу, що все турки ліниві), та протилежне йому *trabajar como un chino* – працювати до сьомого поту.

Універсальну основу семантики фразеологізмів зі значенням «лінощі» представляє фразеологічний образ, основна функція якого полягає в тому, щоб висловити суб'єктивний, емоційно-оцінний погляд на світ, наблизити до нас мовних фактів, зробити їх яскравими, наочними, естетично-значимими, реально існуючими в нашій уяві. В основі фразеологічного образу лінощів в іспанській лінгвокультурі лежать національні традиції і звичаї, людини.

Більшість фразеологічних виразів має адекватні фразеологічні відповідники в аналізованих мовах. Лише незначна кількість таких одиниць передається описово або використовується фразеологізм з іншим опорним словом. При зіставному аналізі фразеологізмів в українській та іспанській мовах нами виявлено, що базою для їхнього мовного втілення слугують образний, емотивний та експресивний складники, які мають когнітивний та емоційний характер, а вже в процесі фразеологізації в мовленнєвих ситуаціях на них нашаровуються додаткові компоненти семантичної структури слова, що мають етнокультурний або соціокультурний характер. Найсприятливішим середовищем для актуалізації процесу утворення фразеологізмів є контекстуальне середовище (у нашому випадку середовище носіїв трьох мов), яке може бути не лише фактором виникнення додаткових значень, а й тлом їхнього функціонування.

Таким чином, важливо підкреслити, що фразеологія у іспанській лінгвокультурі скупа на похвалу стосовно такого поняття як лінощі, вона вважає за краще іронію, насмішку, жарт. Однак всі вищеперераховані фразеологізми визначають, що до життєвої гармонії і душевної рівноваги веде розумне поєднання праці і відпочинку.

Фразеологічні одиниці іспанського фразеолону репрезентують наступні когнітивні ознаки концепту PEREZA: анімалістичні, соматичні, темпоральні, діяльнісні, а лінива людина у ФО іспанської мови характеризується як повільна, сонна, безтурботна, непрацелюбна, невміла, непридатна, некорисна, зневажлива.

2.3 Метафорична профілізація концепту PEREZA в іспанській лінгвокультурі

За словами А.М. Приходько концепти (особливо абстракції) мають схильність «обростати» у мовній свідомості образно-метафоричними та сполучувальними асоціаціями [Приходько 2013, с.85] Концепт PEREZA, звичайно не є винятком. Отже, розглянемо яким чином вибудовується метафоричний профіль аналізованого концепту в іспанській лінгвокультурі.

В іспанській лінгвокультурі лінь асоціюється з хворобою, що представлено антропоморфною метафорою: *“Pero da igual; su historia es que hay una epidemia de pereza, y se ciñen a ella”* [El País 14/07/2015].

“La pereza extrema podría ser, más que un vicio o un pecado capital, un trastorno de la motivación con una clara base fisiológica” [El Mundo 08/04/2006].

*“Que el lector me permita esta pregunta: ¿ha tenido usted alguna vez un ataque de pereza? Ya sé que **ataque de pereza** no es una expresión corriente, pero sirve perfectamente para distinguir entre gente que, ocasionalmente, puede tener pereza a la hora de hacer algo...”* [El Periódico 19/12/2009].

Рухові когнітивні ознаки в структурі концепту PEREZA представлені в наступних прикладах: *“Teniendo en cuenta lo atractivo que le resulta a la derecha la imagen de **una pereza desenfrenada**, no es de esperar que las pruebas en contrario hagan mucha mella, si es que hacen alguna, en el dogma”* [El País 14/07/2015].

Лінощі можуть заважають руху: *la pereza le impide moverse*, та роблять речі нерухомими:

“*La pereza les llevó también a un inmovilismo que les impidió adaptarse a los cambios de su entorno*” [El Periódico 12/08/2018];

“*La maldita pereza lo paraliza todo. No te deja pensar, no te deja actuar, no te deja hacer cosas que seguramente te irían bien*” [El Periódico 29/09/2017].

Релігійна когнітивна ознака представлена в наступному контексті, де лінь розуміється як смертний гріх:

“*Pereza: el pecado capital que amenaza la salud de los españoles*” [El Mundo 22/08/2018];

“*...la pereza cuenta con prestigio y muchos seguidores entre los acólitos a las faltas capitales*” [El Mundo 09/08/2014].

“*Dejad la lujuria y la pereza, vuestros pecados capitales y venid conmigo*” [La Hispanidad 22/11/16].

Лінь є не тільки гріхом, але і асоціюється із сумом, пригніченістю, депресивним станом, що свідчить про негативну оцінку цього явища:

“*La pereza es, además de eso, un pecado cuyo significado nos ha llegado incompleto y que comenzó por ligarse a la tristeza, la languidez y el estado depresivo de ánimo. Era perezoso el débil de espíritu, el flojo, el insustancial, el lacio, el propenso al apocamiento...*” [El Mundo 09/08/2014].

“*La pereza o que algo nos salga mal, nos ponemos tristes porque no es como lo teníamos planeado, eso no es depresión, se llama soberbia o autocompasión*” [La Hispanidad 25/08/19].

“*La pereza y la falta de atención debilitan nuestra voluntad. Quizá pensamos que no somos apáticos porque estamos ocupados*” [El Mundo 03/05/2015].

У наступному прикладі лінь виступає джерелом метафоричного переносу при концептуалізації такого явища, як пенсія:

“*Tal vez por eso, el partido que ayudó a fundar en 1879 fue uno de los impulsores del actual sistema público de pensiones, porque lo único que puede*

garantizar la pereza del que ha trabajado toda la vida es el dinero” [El País 19/03/2018].

Когнітивна ознака «сім'я» представлена у вигляді метафори, яка має антропоморфну характеристику:

“Nos han dicho a menudo que la pereza es la madre de todos los vicios y que es algo a evitar” [El País 07/06/2016].

Лінь може виступати рисою характеру:

“Por ello, las mujeres que por naturaleza son perezosas a la hora de cuidar su rostro, deben tener en cuenta estos cinco consejos que ayudarán a mantener una piel radiante con muy poco esfuerzo, disponiendo de todo el tiempo posible para disfrutar de las últimas semanas del verano” [El Mundo 22/08/2015].

Загалом, лінощі метафоризуються в іспанській лінгвокультурі з негативною оцінкою, але трапляються випадки, коли лінь може бути оцінена ПОЗИТИВНО:

“La pereza en las personas no es precisamente una virtud... Las personas perezosas suelen tener mala fama. Sin embargo, las cosas son distintas en los lenguajes de programación. Como voy a mostrar aquí, la pereza a la hora de realizar cálculos puede llegar a ser algo beneficioso, e incluso deseable” [El País 07/06/2016];

Метафора ліні може бути як засіб спасіння та збереження життя:

“Si eres molusco, la pereza puede salvarte de la extinción. Ahora, un nuevo estudio indica que la pereza también puede ser la clave para entender la supervivencia de algunas especies de moluscos. En cierto sentido, según apunta el estudio, la pereza podría entenderse como un posible predictor de probabilidad de extinción” [El Periódico 22/08/2018].

В іспанській лінгвокультурі також існує військова метафора *“vencer la pereza”*, що представлено у наступних контекстах:

“Yo me sentía casi un héroe al haber vencido a la pereza, al amargo sabor del tabaco nocturno, a los intereses...” [M.Reverte, Jorge 2001, p.180].

“*Pero **venciendo la pereza** e invitando a las compañías a no encasillarse en fórmulas de negocio del pasado, los cambios positivos pueden llegar*” [El Periódico 10/11/2014].

“*No se trata de **vencer la pereza**, sino de invertir en salud para llegar a la jubilación en la mejor forma posible*” [El País 28/09/2019].

“*Si no tiene el impulso ni siente la necesidad de mejorar, posiblemente **será vencido por la desmotivación y la pereza***” [El País 03/05/2015].

“*...sus sorpresas y empezó la mayor cuando **el faraón, venciendo las tentaciones de la pereza**, se arrojó al estanque y se puso a bracear con energía encantadora*” [Moix Terensi 2002, p. 45].

“*...sentir la primera claridad en el horizonte a través de los ventanales, le **vencía la pereza** y la melancolía, y lo que era peor, a pesar de haberse tomado el café recién hecho...*” [Bodegas Ramón 2004, p.126].

“*Al día siguiente tenía que trabajar. Se había acostado temprano para **vencer la pereza de madrugar***” [Janer María de la Pau 2005, p.227].

Лінощі метафоризуються як пил, який необхідно змахнути:

“*Las campañas electorales son estados de ánimo. Esto lo saben bien los políticos, que en lugar de expresar ideas demasiado complejas, lo que hacen es **sacudir la pereza de los votantes***” [El País 01/05/2014].

“*La cartelera **se sacude la pereza estival***” [El País 06/09/2013]

Лінь може бути учасником гри і може перемагати:

“*Y aun así, si además no se nutre con entusiasmo y no ejercita su voluntad, **la pereza** y la rutina acaban ganando la partida*” [El País 30/04/2015]

Щодо релігії, в Біблії є багато згадок про цей гріх, але він не засуджується повністю, він розглядається як проста вада з деякими наслідками, де далеко не всі є непоправними:

“*La pereza hace caer en el sueño, la persona floja pasará hambre*” [El Antiguo Testamento].

“*Por falta de cuidado se cae la techumbre y cuando la gente es floja se gotea la casa*” [El Antiguo Testamento].

“Las manos flojas empobrecen, pero las trabajadoras enriquecen”.

“El hombre listo cosecha en verano, el que duerme durante la cosecha es un hombre que deshonra” [El Antiguo Testamento].

“El flojo espera, pero vano es su deseo; por el contrario, los trabajadores descansan y son colmados” [El Antiguo Testamento].

Когнітивна ознака «Їжа» представлена у контексті як харчова метафора та засіб задоволення:

*“Aunque la **pereza** puede parecer que **hace que la persona obtenga** en ese momento una **satisfacción**, realmente no es así. **La pereza se va alimentando de los sentimientos negativos** y a medida que estos crecen, es más probable que sigamos procrastinados” [El Periódico 04/07/2019].*

*“Ahora bien, los banqueros no tendrán derecho a criticar la banca en la sombra mientras **sigan engordándola, ellos mismos, con su pereza**” [La Hispanidad 05/11/15].*

*“Yo añadiría una tercera: es **un dinero que alimenta la pereza** y la aversión al riesgo, el espíritu funcionarial” [La Hispanidad 23/05/18].*

Цікавим прикладом є використання когнітивної ознаки «здоров'я», де використовується метафора ліки як боротьба з недугою:

*“Fascistas que no saben que lo son, nacionalistas que pretenden que su nación se forjó como ellos la cuentan, se disponen a **buscar** en el pasado **la medicina para su pereza intelectual**” [El Periódico 06/06/2011].*

*“Las **dosis periódicas de pereza** me parecen un excelente regulador” [El Periódico 19/12/2009].*

Повною протилежністю негативної аксіологізації ліни як вади, є похвала цієї риси людини:

*“Un particular festejo en el que se aprovecha para ensalzar **la pereza como “una cualidad en lugar de un vicio”**, según el director de la Corporación Día Mundial de la Pereza, Juan Fernando Duque” [El Periódico 22/08/2017].*

Також, лінь набуває когнітивної ознаки «мистецтво»: *“El rockero Kurt Vile convierte la pereza en arte en canciones que se mueven a su propio ritmo,*

arrastrado y, por otro lado, hipnótico; poco acorde con la velocidad de los tiempos” [El Periódico 27/08/2014].

Лінощі порівнюють з тягарем, який заважає позбутися шкідливих звичок:

*“La importancia de este autoconocimiento es para aprender a dejar de **cargar pesos** que no nos corresponden, como la culpa, el coraje, **la pereza**, sentimientos que crean un vacío en la persona y que fomenta la adicción a las sustancias”* [La Vanguardia 22/10/2019].

В іспанській лінгвокультурі лінощі прирівнюють до несподіваного дружнього візиту:

*“La pereza es una amiga que nos visita...Lo diré sin vergüenza: se trata de saber **aceptar las visitas inesperadas de la pereza**. El cerebro también tiene derecho a vacaciones”* [El Periódico 19/07/2016].

Воєнна метафора представлена у контексті, де людина бориться з лінощами:

*“La motivación ayuda a generar optimismo, positividad y entusiasmo. Cuando esta energía cae, la voluntad y la disciplina son los atributos que mantienen a esa **persona luchando por sus metas y combatiendo la pereza, la desidia o la desgana**”* [La Vanguardia 02/10/2018].

Крім цього, доцільно навести приклад лінощів, які метафоризувались у ворога для людини:

*“**La pereza, la ambición y el exceso de fantasía son enemigos de la imaginación renovadora**”* [El Periódico 10/11/2014].

В іспанській лінгвокультурі зустрічаються випадки, коли чоловіки не бачать рівного собі у жінці та цим «принижують» їхнє почуття власної гідності, тоді і виникають лінощі:

*“La presentadora se explaya y, en su discurso, deja perlas como estas. Me gusta pensar que los hombres me ven como un igual y que me apoyan cuando lucho por mis derechos. Los hombres que me intentan mirar desde arriba, como que soy inferior, **me dan mucha pereza**”* [La Hispanidad 18/06/19].

Нерідко ставлення до представників інших націй та народів досить критичне, а іноді навіть й негативне, наприклад у відношенні іспанців до мусульманців: *“El problema es que los musulmanes tienden a la pereza, es decir, se meten a ganaderos”* [La Hispanidad 25/06/18].

Метафора ліні заважає людині бути щасливою та пізнати власну гідність:

“La pereza, la dejadez, el deslumbramiento que produce los bienes de este mundo, poder, influencias, dinero, etc. impiden conocer la inmensa dignidad de la persona humana redimida, cuyo destino es la vida eterna y feliz, que Dios quiere para todos sus hijos” [La Hispanidad 23/01/19].

Іноді лінь асоціюють з ідеєю розпусти:

“Beber y jurar, pobreza extrema, imprevisión, pereza, desorden desidioso, forman la idea de libertinaje” [La Hispanidad 27/11/15].

Когнітивна ознака «Тварини» виражається через анімалізм «лінива свиня»:

“La flojera, las excusas, la desgana y similares, proceden muchas veces de lo que particularmente denomino “cochina pereza” y que suele esgrimirse como un eximente para justificar el no cumplimiento de los deberes propios de cada persona, olvidando que la pereza es uno de los pecados capitales, al mismo nivel de los otros seis: soberbia, avaricia, lujuria, ira, gula, envidia...” [La Hispanidad 6/07/13].

Грошові статки мають негативний відтінок у іспанській лінгвокультурі та вважаються причиною лінощів:

“Hay que tener cuidado con el bienestar, que nos puede llevar a la pereza” [La Hispanidad 04/06/13].

Таким чином, концепт PEREZA презентує універсальне явище, що має культурно марковані особливості метафоричної актуалізації в іспанській лінгвокультурі. В структурі пецрептивно-образного прошарку концепту PEREZA виокремлюються наступні когнітивні ознаки: антропоморфні, анімалістичні, темпоральні, рухові, релігійні, військові, соціальні, побутові.

2.4 Паремійна профілізація концепту PEREZA в іспанській лінгвокультурі

Розкриття особливостей світовідчуття і світорозуміння представниками різних народів, що відбиваються в концептах, можливо через вивчення значень лексем і пареміологічних одиниць (ПО), які репрезентують їх у мові. В основі процесу пареміологічних номінацій лежить фразеологічне переусвідомлення, яке пов'язане з відтворенням реальних або уявних особливостей відображених об'єктів на основі встановлення зв'язків між ними.

Паремійна суб'єктивація є одним з усталених способів аналітичної репрезентації концептів, заснованим на розгалуженому культурному потенціалі прислів'їв, приказок, загадок, афоризмів, анекдотів. Як засіб вербальної аранжування концептів, вони є вельми інформативними одиницями, оскільки не тільки надають концепту певну раціонально емоційну кваліфікацію, а й фіксують ті смислові трансформації, які відбуваються в мові і культурі [Красавский 2001, с.118].

Ментальна структура паремій вираженого концепту базується на таких саме компонентах, що і структура лексикалізованого концепту, на понятті, образі, оцінці. Однак домінуючим тут є перцептивно-образний компонент, тому що саме він відображає морально-дидактичну спрямованість паремій [Приходько 2013, с. 91].

Дослідники зауважують, що паремії, зокрема прислів'я, найбільше від інших елементів мови відображають «особливості...народного руху, національної психології, менталітету, стилю певного суспільства» [Осовська 2010, с. 142]. У них віддзеркалено визначальні для спілкування, кваліфікації, оцінки дій знаки, образні конструкти, сформовані на основі життєвого досвіду етносу. Семіотичними феноменами мови називає паремії Т. Космеда. Ця специфіка виявляється в тому, що прислів'я «мають подвійну спрямованість: з одного боку, — це знаки системи мови з відповідною синтаксичною

природою, а з іншого, — мікроконтексти, занурені в дискурсивну сферу, що мають номінативну і комунікативну природу» [Космеда 2010, с. 11].

Форма прислів'їв найчастіше окреслюється як коротка, ритмічно організована, метафорична. Найбільш характерна риса прислів'їв – широке використання метафоричної образності для концептуалізації і осмислення різних фрагментів позамовної дійсності [Добровольский 1996, с. 73; Карабута 2005, с. 192]. Більшість прислів'їв є цілком метафоричними у своїй композиції. Порівняння, аналогія та метафора, які найчастіше формують підґрунтя прислів'їв, засновані на одному й тому ж типі когнітивного процесу – на процесі аналогового осмислення, що відіграє ключову роль в осмисленні та інтерпретації нових ситуацій у термінах інших, знайомих та зрозумілих [White 1987, с. 154].

Паремії з номінативним центром матір (мати) репрезентують: 1) лінь як основу усіх вад: *la pereza es la madre de todos los vicios* 2) надзвичайну працелюбність одних як привід для лінощів інших: *Las madres hacendosas hacen las hijas perezosas* [Diccionario de la lengua castellana].

Негативна аксіологізація властива для паремій, у яких йдеться про лінивих людей, що уникають роботи: *Quien tarde se levanta, todo el día trota*; *La pereza nunca hace cosa bien hecha* (Лінива людина двічі робить, але все погано); *Más vale rato acucioso que día perezoso* (Краще старанна мить, ніж ледачий день) [Diccionario de la lengua castellana].

Для когнітивної ознаки «Бездіяльність» джерелом найчастіше стає відпочинок у різних формах: *El ocio es madre de todos los vicios* (Неробство, мати усіх вад); *El día parece largo cuando no se hace nada* (День здається довгим, якщо нічого не робити); *Comer sin trabajar no se debiera tolerar* (Не можна миритися з тим, що їси, не працюючи); *Muchas que viven cantando, mueren llorando* (Хто живе з піснями, той вмирає зі сльозами); *El hombre ocioso, siempre es vicioso* (Людина, що не працює, завжди порочна); *La ociosidad es madre de la mala ventura* (Неробство, мати поганої удачі).

Так само негативно сприймаються ревності, як для чоловіка, так і для жінки: *Mujer celosa, nunca reposa* (Ревний чоловік не знає відпочинку); *Hombre celoso, no tiene reposo* (Ревнива жінка не знає відпочинку). Тут же можуть бути розглянуті одиниці, що говорять про необхідність компенсувати активною роботою, втрачену в результаті ліні: *Hombre perezoso, en la fiesta es acucioso; La albendera, los disantos, hilandera* [GDR 2001, p. 204].

Згідно з іспанськими пареміями, у ледачої людини немає ніяких матеріальних благ, тому що вона до них не прагне: *Pereza, llave de pobreza* - «Лінь - ключ до бідності». *En casa del pobre, él que no trabaja, no come* - «В будинку бідняка не працюють та не їдять».

Когнітивна ознака «Відпочинок». У іспанській мові зустрічаються паремії, що будуються на поєднанні: «праця» і «відпочинок». При цьому друге розкривається як залежне від першого: *El trabajo es padre del descanso* - «Робота – це батько відпочинку». *Tras el trabajo viene el dinero y el descanso* - «Слідом за роботою приходять гроші і відпочинок».

Когнітивна ознака «Здоров'я» представлена наступними пареміями: *El trabajo dignifica y robustece, el ocio envilece* - «Робота підносить і зміцнює здоров'я, лінь принижує».

Паремії з когнітивною ознакою «Божества» осмислюються в залежності від їх приналежності до вищих божественних сил і нижчих сил. Перші здатні надати людині все необхідне, допомогти людині в її працях; інші позбавляють людину результатів праці та заважають їй в трудовій діяльності: *Buscar trabajo, rogándole a Dios no encontrarlo*.

Для зображення ліні в складі паремій часто використовується прийом уособлення. Лінь часто виступає як жива істота, тому з нею так важко боротися: *Arremangóse pereza, y echó fuego a la leña; o a la casa* (Лінь перекинулася і підпалила дрова або будинок). Тут дія описується за допомогою дієслова, а дії може виконувати тільки жива істота.

Особливість прислів'я, віднесеного до когнітивної ознаки «Знаряддя праці», полягає в тому, що в якості протагоніста виступає знаряддя праці або

матеріал праці: *La pereza no lava cabeza, y si lava no la peina* (Лінь не мие голову, а якщо мие, то чи не розчісує).

Зооморфні паремії використовуються для метафоричного позначення людини-діяча (осел, мураха) і людини-ледаря (лінивець), їх дій та станів, а також для метафоричного опису трудових процесів. Представлені паремії руху і збирання *Más hace una hormiga andando que un buey echado; El perezoso tenga la hormiga delante del ojo*, прислів'я фізіологічного стану, властивого зооморфним об'єктам *A raposo durmiente, no le amanece la gallina en el vientre; En lunes ni las gallinas ponen* (конь не валявся); *No hay burro flojo para su manada*;

Прислів'я, в яких фіксуються природні явища, значимі з точки зору трудової діяльності. Суб'єктом цього прислів'я виступають природні явища: *En agosto trilla el perezoso*.

Когнітивна ознака «Людина». Паремії, які відображають її існування, рух, фізичний вплив на об'єкт, негативний вплив на об'єкт, ментальну та мовну діяльність, фізіологічна дія, фізіологічний стан, стан бездіяльності, ситуації, пов'язані з родинними відносинами, придбанням, емоційно-оціночними відносинами і соціальними відносинами: *El perezoso, siempre es menesterozo; El perezoso vivirá deseoso; La pereza nunca hizo nobleza*; У даних прислів'ях стверджується, що лінь є джерелом негативних рис характеру і помилок людини. Людина, що бажає жити гідно, повинна остерігатися ліні. Також ця когнітивна ознака може мати протилежне позитивну оцінку, наприклад *ni corto ni perezoso* (рішучий, не сором'язливий), що дуже добре виражено контекстуальним прикладом:

“*Admitió que era idea suya y no del equipo ("ya, ya sé, soy gilipollas") y ni corto ni perezoso hizo traer una ducha portátil, abrió el agua para regular la temperatura y se metió en la ducha, con traje y todo, para seguir con su monólogo*” [El Periódico 07/07/2017].

“*Ni corto ni perezoso, el ministro encontró su teléfono y esperó, prudente, unos meses para telefonarla*” [El Periódico 17/04/2011].

“*Se encuentra con un gato que, cuando el pájaro se acerca a verlo mejor, le da un pequeño zarpazo en el pico. Ante la actitud agresiva del felino, la cacatúa, ni corta ni perezosa, decide volver a cerrar la caja, dejando al gato dentro*” [El Periódico 24/07/2017].

Прислів'я *Si quieres buena fama, no te dé el sol en la cama; Abundancia crea vagancia* дають негативну конотативну оцінку ліні і є застереженням людині, яка не хоче працювати. Можна також відзначити, що в останньому прислів'ї відбувається осудження людей, що можуть отримати все, не докладаючи зусиль.

Лінь часто змушує людину задовольнятися малим, оскільки для досягнення успіху потрібно докласти багато зусиль *Para poco ganar, vale más vagar; Viaja la pereza con tal lentitud que la alcan la pobreza con gran prontitud* (якщо ви не поборите лінь, то не зможете збагатитись і ви завжди будете мати потреби та бажання, яких не можете досягти); *El flojo y el mezquino, recorren dos veces el mismo camino.*

Іспанське прислів'я *Camarón que se duerme, se lo lleva la corriente* з українським еквівалентом «Під лежачий камінь вода не тече» використовується як засудження бездіяльності, пасивного способу життя або як заклик до подолання важких життєвих перешкод або труднощів.

Також ледача людина оцінюється в іспанських пареміях з певною часткою гумору чи іронією: *Nació cansado y en domingo; Ocio ni para descansar.*

Разом з тим в ряді паремій лінь може викликати роздратування, і часом сприйматись як привід для заздрості: *El muerto y el arrimado a los tres días apestan.* Це відноситься до людей, які не роблять нічого, щоб бути незалежними, і тому дратують інших.

Отже, в іспанських прислів'ях лінь оцінюється негативно, оскільки вона призводить до великої кількості негативних наслідків, починаючи від бідності і закінчуючи цінним втраченим часом. Лінь є недоліком, який сприяє появі у людини нових вад. Відзначається, що лінь безпосередньо пов'язана з

невдачами і хворобами. Умовно всі прислів'я, що протиставляють роботу і неробство, репрезентують наступні когнітивні ознаки:

1. характеристика стану людини яка нічого не робить;
2. осуд, негативне ставлення до ліні, неробства;
3. внутрішнє бажання людини відпочивати, нічого не робити, неможливість зібратися і змусити себе щось зробити.

2.5 Репрезентація графічної моделі концепту PEREZA

В рамках лінгвоконцептологічного дослідження підсумком моделювання концепту є словесне або графічне представлення змісту концепту у вигляді польової структури. Перевага графічної моделі – у наочності уявлення польової структури. Польова структура концепту вибудовується на підставі, перш за все, яскравості відповідних когнітивних ознак в структурі концепту. Когнітивні ознаки розподіляються по польовим зонам за ступенем яскравості [Попова, Стернин 2007, с. 151].

Розглянувши всю доступну сукупність мовних засобів вираження концепту, ми отримуємо опис частини концепту, тому що концепт не твердо структурована ментальна одиниця, яку неможливо вичерпно висловити мовними засобами. Це величина динамічна, залежна від стану суспільства, суспільної ситуації [Попова, Стернин 2007, с. 116].

Моделювання концепту, тобто структурований мовний опис змісту тієї чи іншої одиниці знання, включає два етапи:

1) виявлення макроструктури концепту з точки зору опису в ньому когнітивних ознак: співвідношенню образних, понятійних і ціннісних ознак концепту;

2) опис ознак, що складають ядро і периферію концепту [Стернин 1979, с. 5].

Так, наприклад, аналіз макроструктури концепту PEREZA показав співвідношення таких ознак:

- **образних** – хвороба, гріх, непорушність, пенсія;
- **понятійних**, тобто лінь – це невмотивованість, млявість, неробство, розслабленість, депресія, недуг, похвала, розпуста;
- **оціночних** - повільна, сонна, безтурботна, непрацелюбна, невміла, непридатна, некорисна, зневажлива.

Ядром концепту PEREZA стало саме поняття ліні, яке породжує ближню периферію, представлену метафоричними асоціаціями, в яких знаходять відображення поняття ліні. В той самий час дальня периферія втілена в лексичних одиницях неробства та розслаблення, які стали асоціатами ближньої периферії. Периферійна структура вибудовується насамперед на основі яскравості когнітивних структурних компонентів концепту. Чим яскравіше ці ознаки, тим ближче вони знаходяться до ядра концепту.

В даному випадку велику роль в структурі концепту грають інтерпретаційні ознаки в конкретному контексті, які формують ближню і дальню периферію. Однак формування периферійних полів концепту проводиться з урахуванням асоціацій, які породжує ядро концепту. Образний і понятійний зміст не відрізняються різноманітністю, а втілюють традиційне розуміння ліні як стану неробства. Тому загальна структура концепту виявляється на основі формування асоціативно - смислових полів, які представляють собою ядро і периферію, що утворюють значення концепту.

Графічна модель являє собою схему організації концепту, де центральною частиною стає ядро концепту, від якого за допомогою польової організації розташовується ближня та дальня периферія. Вся ця схема підтримується словесними поясненнями, які представляють собою інтерпретацію концепту.

Вона ґрунтується на отриманих в когнітивної лінгвістики результатах аналізу плану змісту мови (його семантики) та плану вираження - формальних закономірностей мови, де моделювання стає можливим в результаті

узагальнення регулярних повторень лексичних, фразеологічних і текстових репрезентацій концепту, як конструкту, узагальнюючого знання про світ [Огнева 2013, с. 87].

Отже, унаслідок дефініційного та компонентного аналізу понятійної ознаки концепту PEREZA, ми можемо підсумувати: ядерні семантичні ознаки чітко визначаються кількісними даними зазначень відповідної семи в словниковій дефініції. Ядерна частина складається з 3 сем:

- Negligencia, tedio o descuido en las cosas a que estamos obligados;
- Flojedad, descuido o tardanza en las acciones o movimientos;
- Inclinação a no trabajar, no hacer nada o no moverse tengo que estudiar, pero me da mucha pereza.

У результаті аналізу лексичних одиниць з синонімічних рядів, ми виявили додаткові понятійні ознаки концепту PEREZA. Кожен синонім відіграє важливу роль у репрезентації концепту, оскільки є його складовою і утворює його номінативне поле: vagancia; negligencia; inacción; apatía; tranquilidad; ociosidad; indolencia; desocupación; inactividad; inmovilidad; apatía; despaciosidad; ociosidad; pasividad.

Перцептивно-образний складник концепту PEREZA представлений традиційними, образними метафорами та метафоричними порівняннями. Іспанці ототожнюють лінощі з:

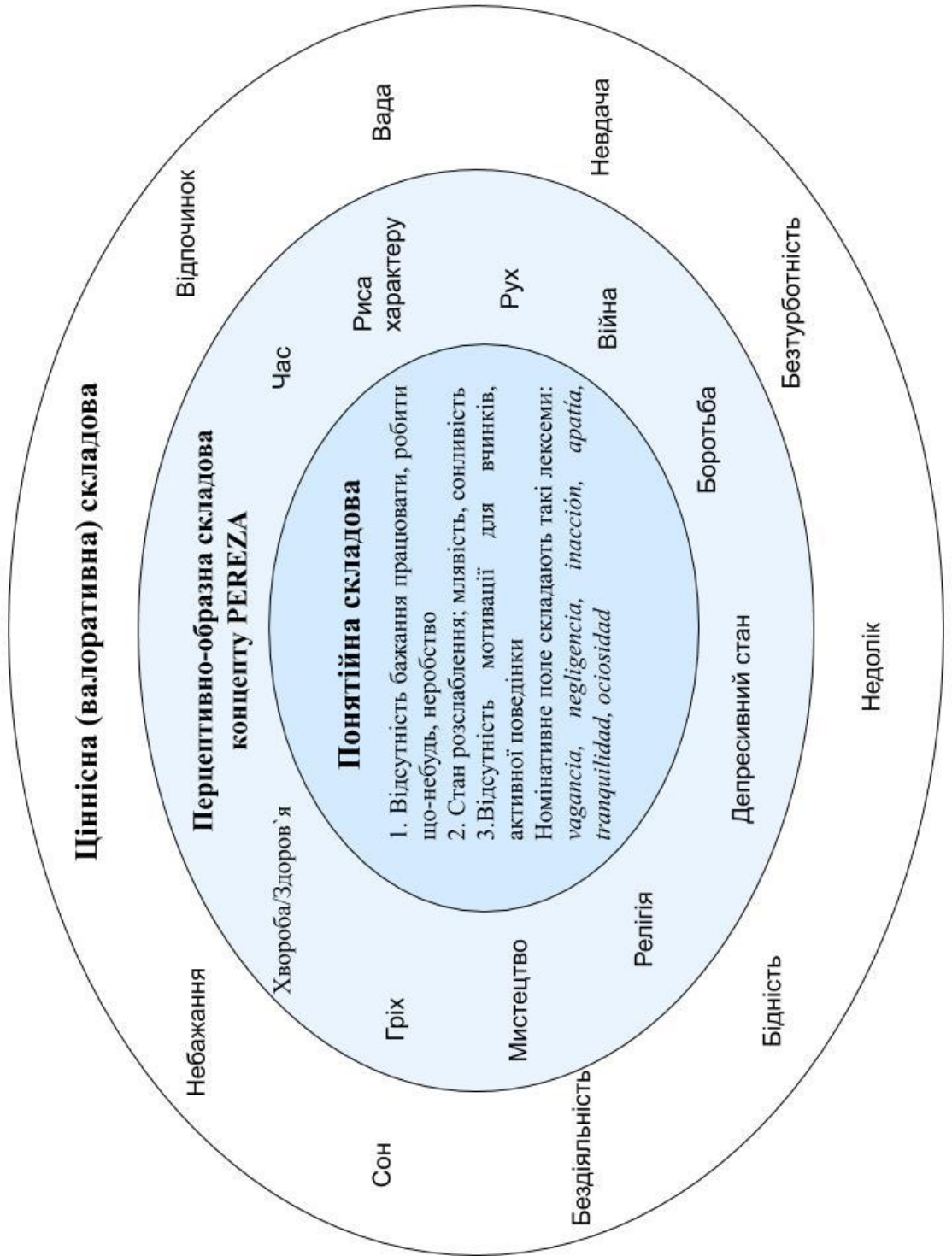
- хворобою/здоров`ям;
- гріхом;
- релігією;
- депресивним станом;
- часом;
- рисою характеру;
- мистецтвом;
- війною;
- боротьбою;

- сном;
- вадою, недоліком;
- бідністю;
- невдачею.

Необхідно зазначити, що перцептивно-образний та ціннісний (валоративний) складник концепту PEREZA у іспанській лінгвокультурі є синкретичними, адже лінгвокультурний код уподібнюється до відпочинку, сну, ваді, бідності, невдачі та недоліку, і набуває загалом негативної оцінки.

Таким чином, концепт PEREZA в іспанській лінгвокультурі може бути представлений графічно у вигляді такої моделі:

Репрезентація графічної моделі концепту PEREZA

ВИСНОВКИ

Мова як інструмент мислення й комунікації формує й накопичує сукупність знань про картини світу. Мова існує в людській свідомості. Вона відіграє важливу комунікативну роль у суспільстві – слугує засобом обміну інформацією, досвідом, вираження емоцій, що є ключовим у людському спілкуванні.

Когнітивний підхід у лінгвістиці розглядає мову як систему знаків, які допомагають кодувати та перетворювати інформацію. Мова вивчається як універсальний когнітивний механізм та інструмент. Концепт є базовим поняттям когнітивної лінгвістики.

Концепт є цілісною ментальною одиницею, конфігурацією культурно значущих онтологічних, аксіологічних, модальних, функціональних характеристик, категорією когнітивної лінгвістики та лінгвокультурології. Концепт притаманний ментальній сфері людини і концентрує визначені знання й емоції.

Попри неоднозначність у трактуванні терміну «концептуальний аналіз» вчені сходяться на тому, що його мета полягає у реконструкції на основі мовних даних тих фрагментів людського досвіду, які стоять за концептом. Різноманіття існуючих методик концептуального аналізу у сучасній лінгвістиці дозволили виробити такий дослідницький алгоритм аналізу концепту PEREZA в іспанській лінгвокультурі:

1) опис понятійного складника концепту PEREZA (лексико-семантичний та етимологічний аналіз слів-репрезентантів концепту, виявлення синонімічного ряду лексеми-репрезентанта концепту).

2) опис перцептивно-образного складника концепту PEREZA (контекстуальний аналіз, дослідження концептуальних метафор, паремій, фразеологічних одиниць).

3) опис валоративного складника концепту PEREZA (контекстуальний аналіз, дослідження концептуальних метафор, паремій, фразеологічних одиниць).

У ході дослідження було виявлено, що концепт PEREZA презентує універсальне явище, яке має культурно марковані особливості актуалізації в іспанській лінгвокультурі. Понятійний складник базується на незмінних стереотипних зафіксованих у тлумачних словниках значеннях ключової лексеми-репрезентанта *pereza*, а перцептивно-образний складник структури концепту варіює залежно від соціокультурного трактування концепту PEREZA носіями іспанської лінгвокультури.

В результаті лінгвокогнітивного аналізу концепту PEREZA був виокремлений мінімум когнітивних ознак, що входять до його понятійного субстрату: небажання роботи те, що необхідно; слабкість, затримка у діях або рухах; схильність не працювати, нічого не робити; неухважність, недбалість у діях.

Понятійна основа концепту PEREZA розширюється за рахунок додаткових семантичних ознак, визначених за допомогою когнітивно-семантичного аналізу синонімів до іменника *pereza* та прикметника *perezoso*: відсутність діяльності, належної енергії; нерухомість, відсутність руху; стан тиші, відпочинку, бездіяльності, відсутності переживань; стан повної байдужості; байдкування, безцільне життя; мертвий, позбавлений бадьорості; повільний, мішкуватий і незграбний.

Перцептивно-образний складник концепту PEREZA у іспанській лінгвокультурі розширюється через імпліцитно виражені традиційні метафори та експліцитно виражені образні метафори та метафоричні порівняння: асоціації з вадою, тягарем, хворобою/здоров'ям, гріхом, релігією, депресивним станом, часом, рисою характеру, мистецтвом, сном, війною та боротьбою. Цей компонент формують онтологічні та образні метафори.

Валоративний компонент концепту PEREZA у іспанській лінгвокультурі загалом містить негативно марковані когнітивні ознаки, адже лінь

засуджується і протиставляється іншому концепту – TRABAJO. При цьому концепт PEREZA, можна розглядати як антиконцепт. Проте варто зазначити, що концепт PEREZA не позбавлений і деяких позитивно-оцінних когнітивних ознак. Отже, концепт PEREZA будучи структурою високого ступеня абстракції, зберіг високу соціальну значущість для іспанської лінгвокультури.

Перспективою подальших досліджень вважаємо подальше вивчення особливостей репрезентації концепту PEREZA в іспанській лінгвокультурі з огляду на територіальну варіативність іспанської мови, а також залучення даних асоціативного експерименту з носіями іспанської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агиенко М. И. Правда и Истина. Антология концептов: в 5 т. / под ред. В. И. Карасика, И. А. Стернина. Волгоград: 2006. Т. 3. С. 118-138.
2. Алефиренко Н. Ф. Лингвокультурология: ценностно-смысловое пространство языка. Москва: Флинта; Наука, 2010. 288 с.
3. Арутюнова Н.Д. Введение. Логический анализ языка. Ментальные действия / отв. ред. Н.Д. Арутюнова. Москва: Наука, 1993. С. 3–6.
4. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. Москва: Языки русской культуры, 1998. 896 с.
5. Аскольдов С. А. Концепт и слово. Русская словесность. От теории словесности к структуре текста: Антология / под ред. проф. В.Н. Нерознака. Москва: Academia, 1997. С.267-279.
6. Болдырев Н. Н. Концепт и значение слова. Методологические проблемы когнитивной лингвистики. Воронеж: Воронежский гос. ун-т, 2001. С. 24-36.
7. Валюкевич Т.В. Семантико-этимологический анализ лингвокультурного концепта «внешность». Вестник Харьковского национального университета. 2011. № 973, С. 155—159.
8. Виноградов В. А. Культурный концепт и его лингвистические составляющие: БЛИЗНЕЦЫ. Когнитивные исследования языка. Исследование познавательных процессов в языке. Москва: ТГУ им. Г. Р. Державина, 2009. С. 9–21.
9. Воркачев С. Г. Вариативные и ассоциативные свойства телеономных линвоконцептов. Волгоград: Парадигма, 2005. 214 с.
10. Воркачев С. Г. Концепт как „зонтиковый термин”. Язык, сознание, коммуникация. Москва: 2003. С. 4–12.
11. Воркачев С. Г. Культурный концепт и значение. Труды Кубанского государственного технологического университета. Сер. Гуманитарные науки. Т. 17, вып. 2. Краснодар: 2003. С. 268–276.

12. Добровольский Д. О. Образная составляющая в семантике идиом. Вопросы языкознания. 1996. № 1. С. 71–93.
13. Жаботинская С.А. Ономаσιологические модели в свете современных направлений когнитивной лингвистики. С любовью к языку: сб. науч. тр. Посвящается Е.С. Кубряковой. Москва-Воронеж: ИЯ РАН, Воронежский ГУ, 2002. С. 115–123.
14. Жинкин Н. И. О кодовых переходах во внутренней речи. Вопросы языкознания. Москва: 1964. Вып. 6. С. 26-38.
15. Жинкин Н. И. Язык — речь — творчество. Москва: Лабиринт, 1998. С. 183-319.
16. Залевская А. А. Психолингвистический подход к проблеме концепта. Методологические проблемы когнитивной лингвистики / под ред. И. А. Стернина. Воронеж: 2001. С. 36-44.
17. Залевская А.А. Концепт как достояние индивида. Слово. Текст. Избранные труды. Москва: 2005. С. 234-244.
18. Ильин Е. П. Работа и личность. Трудоголизм, перфекционизм, лень. Москва: 2011. 302 с.
19. Ильина С.А. Концепт «лень» в паремиологическом фонде русского и китайского народов. В мире научных открытий. 2013. № 9 (45). С. 277—289.
20. Карабута О. М. Семантика та структурна організація прислів'їв та приказок. Наук. вісник Херсонськ. держ. ун-ту. Серія: “Лінгвістика”. 2005. № 2. С. 191–195.
21. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс. Москва: Гнозис, 2004. 390 с.
22. Карасик В.И., Слышкин Г.Г. Базовые характеристики лингвокультурных концептов / под ред. Карасика В.И., Стернина И.А. Волгоград: Парадигма, 2005. 352 с.
23. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. Москва: Наука, 1987. 263 с.

24. Ковылин В. С. Теоретические основы изучения феномена прокрастинации. *Личность в меняющемся мире: здоровье, адаптация, развитие*. 2013. № 2 (2). С. 22–41.
25. Кононова И. В. Структура лингвокультурного концепта: методы выявления и механизмы семантизации. *Вестник Ленинградского государственного университета имени А.С.Пушкина*. Серия: Филология. 2012. Т.7. С.49–61
26. Космеда Т. А. Аксиологические аспекты прагмалингвистики: Формирование и развитие категории оценки. Львов: ЛНУ им. И. Франко, 2000. 350 с.
27. Космеда Т.А. Комуникативний кодекс українців у пареміях: Тлумачний словник нового типу. Дрогобич: Коло, 2010. 272 с.
28. Красавский Н. А. Эмоциональные концепты в немецкой и русской лингвокультурах : монография. Волгоград: Перемена, 2001. 495 с.
29. Кубрякова Е.С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира. Москва: Языки славянской культуры, 2004. 560 с.
30. Лихачев Д С. Концептосфера русского языка. Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Москва: Academia, 1997. С. 280 – 287.
31. Ляпин С. Х. Концептология: к становлению подхода. Концепты : научн. труды Центроконцепта. Архангельск: 1997. Вып. 1. С. 11–35.
32. Мартинюк А. П. Когнітивно-дискурсивний напрям дослідження концептів у сучасній лінгвістиці. Проблеми романо-германської філології: Зб. наук. пр. Ужгород: 2006. С. 92 – 107.
33. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика. Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Минск: Тетра-система, 2004. 256 с.
34. Матвеева Т. В. Учебный словарь: русский язык, культура речи, стилистика, риторика. Москва: Наука, 2003. 316 с.

35. Михайлова Е. Л. Роль ситуационных и личностных факторов в формировании лени. Вестник Санкт-Петербургского университета. Сер. 6, Философия, политология, социология, психология и право. 2007. Вып. 2, ч. 1. С. 219–226.
36. Мунтян Л. В. Актуалізація концепту GLOBALISATION в науковому та мас-медійному дискурсах : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04. Чернівці, 2015. 20 с.
37. Никитин М.В. Развернутые тезисы о концептах. Вопросы когнитивной лингвистики. Санкт-Петербург: 2004. Вып. 1. С.53-64.
38. Никишина Ю.И. Понятие «концепт» в когнитивной лингвистике. Язык, сознание, коммуникация / Отв. ред. В.В. Красных, И.А. Изотов. Вып. 21. Москва: МАКС Пресс, 2002. С. 5-7
39. Новохачева Н. Ю. Стилистический прием литературной аллюзии в газетно-публицистическом дискурсе конца XX – начала XXI веков : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук : 10.02.01. Ставрополь, 2005. 31 с.
40. Огнева Е.А. Когнитивное моделирование концептосферы художественного текста. Москва: Эдитус, 2013. 282 с.
41. Осовська І.М. Стереотипи сімейних стосунків у паремійному фонді німецької мови. Наук. вісник Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. 2010. № 7. С.141 – 145.
42. Палеева Е.В. Концептуальный анализ как метод лингвистических исследований. Теория языка и межкультурная коммуникация. Вып 2(8). Курск: 2010. С. 1-5
43. Пименова М. В. Концептуальные исследования. Москва: ФЛИНТА, 2011. 176 с.
44. Пименова М. В. Методология концептуальных исследований. Антология концептов. Волгоград, 2005. Т. 1. С. 15-20.

45. Полиниченко Д.Ю. Естественный язык как лингвокультурный семиотический концепт : дис... канд. филол. наук : 10.02.20. Краснодар, 2004. 179 с.
46. Попова З. Д., Стернин И. А. Когнитивная лингвистика. Москва: АСТ: Восток – Запад. 2007. 315 с.
47. Посохова С. Т. Лень: психологическое содержание и проявления. Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 12: Психология. Социология. Педагогика. 2011. № 2. С.159–166.
48. Приходько А. Н. Концепты и концептосистемы. Днепропетровск: Белая Е. А., 2013. 307 с.
49. Розвод Е. В. Вербалізація концепту SUN: лінгвокультурний аспект: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук 10.02.04. Львів, 2017. 263 с.
50. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрямки та проблеми. Полтава: Довкілля, 2008. 712 с.
51. Селиверстова О. Н. Труды по семантике. Москва: Школа «Языки славянской культуры», 2004. 960 с.
52. Сергеева Е.Н. Понятие концепта и аспекты его изучения в современной лингвистике. Вестник ВЭГУ. №3(41). 2009. С. 72-85.
53. Слышкин Г. Г. Лингвокультурные концепты прецедентных текстов. Москва: Academia, 2000. 139 с.
54. Смирнова О. М. К вопросу о методологии описания концептов. Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. Сер. Филология № 3. 2009. С. 247-253
55. Степанов Ю.С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования. Москва: Школа «Языки русской культуры», 1997. 824 с.
56. Стернин И. А. Значение слова и принцип наглядности в обучении. Актуальные проблемы методики преподавания филологических дисциплин в высшей школе. Воронеж: 1979. С. 5 – 10.

57. Стернин И. А. Концепты и лакуны. Языковое сознание. Формирование и функционирование. Москва: 1998. 171 с.
58. Стернин И. А. Методологические проблемы когнитивной лингвистики. Воронеж: Воронежский государственный университет, 2001. 182 с.
59. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. М.: Школа «Языки русской культуры», 1996. 288 с.
60. Уфимцева А. А. Лексическое значение. Принцип семиологического описания лексики. Москва: Наука, 1986. 240 с.
61. Шмелев А. Д. Русский язык и неязыковая действительность. Москва: Языки славянской культуры, 2002. 400 с.
62. Bodegas Ramón El ciclista solitario. Madrid: Ediciones Siruela, 2004. 288 p.
63. CORPES XXI URL: <https://www.rae.es/recursos/banco-de-datos/corpes-xxi> (дата звернення: 19.09.2019).
64. El Mundo URL: <https://www.elmundo.es/> (дата звернення: 18.09.2019).
65. El País URL: <https://elpais.com/> (дата звернення: 26.09.2019).
66. El Periódico URL: <https://www.elperiodico.com/es/> (дата звернення: 12.10.2019).
67. Esglobo URL: <https://www.esglobal.org/> (дата звернення: 07.10.2019).
68. Janer María de la Pau Pasiones romanas. Barcelona: Planeta, 2005. 448 p.
69. La Hispanidad URL: <https://www.hispanidad.com/> (дата звернення: 30.09.2019).
70. La Vanguardia URL: <https://www.lavanguardia.com/> (дата звернення: 28.09.2019).
71. M.Reverte, Jorge: Galvéz en la frontera. Madrid: 2001. 302 p.
72. Moix Terensi El Beso de Peter Pan I. Barcelona: Planeta, 2002. 315 p.
73. Vázquez Montalbán M. Galíndez Asesinato en el comité central. Barcelona: Planeta, 1997. 260 p.
74. Versión Reina-Valera, Sociedades Bíblicas en América Latina. 1988. 1700 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

75. Краткий русско-испанский словарь. URL: <https://classes.ru/all-spanish/dictionary-russian-spanish-essential.htm> (дата звернення: 02.10.2019).
76. Кубрякова Е.С., Демьянков В.З., Панкрац Ю.Г., Лузина Л.Г. Краткий словарь когнитивных терминов. Москва: 1996. 245 с.
77. Diccionario de la lengua española. Edición del Tricentenario. URL: <http://dle.rae.es/> (дата звернення: 08.09.2019).
78. Diccionario de la lengua castellana. URL: <http://www.cervantesvirtual.com/nd/ark:/59851/bmcs46r> (дата звернення: 17.09.2019).
79. El Antiguo Testamento: Los libros sapienciales URL: <https://www.aciprensa.com/Biblia/proverbios.htm> (дата звернення: 19.09.2019).
80. Gran diccionario de refranes Larousse. Barcelona: 2001. 512 p.
81. Los mejores refranes españoles. Madrid: 2010. 413 p.
82. Moliner M. Diccionario de uso del español: 3ra edición. Editorial Gredos, S.A.U., 2008. 1680 p.
83. Refranes cortos de pereza y su significado. URL: <https://www.celeberrima.com/refranes-cortos-de-pereza-y-su-significado/> (дата звернення: 01.10.2019).
84. Simeonova S. Vocabulario del español coloquial. Moscú: 2001. 73 p.
85. Varela F., Kubarth H. Diccionario fraseológico del español moderno. Madrid: Gredos, 1994. 220 p.
86. Vocabulario castellano - gallego de las Irmandades da Fala. Ed. Imprenta Moret., La Coruña. 1933. 1ª edición. 331 p.
87. White G. M. Proverbs and Cultural Models. Cambridge: CUP, 1987. P. 151–172.

RESUMEN

El objeto del estudio en este trabajo es el concepto de PEREZA en la cultura lingüística española.

El objetivo consiste en el análisis lingüístico-cognitivo del contenido del concepto PEREZA en la cultura lingüística española.

La base teórica y metodológica: los trabajos científicos de los lingüistas nacionales y extranjeros (V.I. Karasik, Y. S. Stepanov, S. G. Vorkachev, S. Kh. Lyapin, M. V. Pimenova, A.P. Babushkin, I. A. Sternin, M. F. Alefirenko, N.N. Boldyrev, V. A. Maslova, G.G. Slyshkin, A. M. Prihodko, A. A. Selivanova, S. D. Popova y otros).

Los resultados obtenidos: el análisis detallado del material permite afirmar, que el concepto PEREZA es un fenómeno universal, que tiene características culturalmente marcadas de la actualización en la cultura lingüística española. El concepto adquiere un campo nominativo bastante amplio debido a las unidades léxicas. El componente nocional se basa en los significados estereotípicos del lexema-representante PEREZA fijados en los diccionarios explicativos. El componente perceptivo-figurado de la estructura del concepto varía según la interpretación sociocultural del concepto PEREZA por parte de los hablantes de la cultura lingüística española y se extiende a través de las metáforas tradicionales expresadas implícitamente, las metáforas de forma explícita y las comparaciones metafóricas. El componente valorativo del concepto en la cultura lingüística española en general contiene atributos cognitivos con el matiz negativo, porque la pereza se condena y se opone a otro concepto, TRABAJO.

Palabras clave: concepto, componente nocional, componente perceptivo-figurado, metáfora conceptual, análisis linguocognitivo, componente valorativo, PEREZA, cultura lingüística española.

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Безпалько Ганна Олегівна, студент(ка) 2 курсу,
форми навчання денної, факультету іноземної філології,
спеціальність мова і література (іспанська), адреса електронної
пошти annbezpalko95@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему
«Актуалізація концепту PEREZA в іспанській лінгвокультурі»

відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____